TANULMÁNYOK

A könyvtár- és információtudományi képzés ökológiája

KISZL Péter

> *„Homokra épülne minden eljövendő könyvtárfejlesztési program akkor, ha nem gondoskodnánk jó előre képzett könyvtárosokról.”*
>
> *(Varjas Béla)*

Varjas Béla 1947-ben publikált, Máté evangéliumából[1] származtatott alaptételét így folytatja: „*Mert minden könyvtárnak mégiscsak a könyvtáros a lelke, s a legkitűnőbb könyvtár is elveszett a közösség számára, ha a gazdája nem ért az olvasóhoz és nem ért a könyvhöz.*”[2]

Tanulmányunkban az évezredes könyvtáros szakma és a 70 éves felsőfokú könyvtárosképzés kősziklára épített, szimbiotikus kapcsolatát szem előtt tartva, a közelmúltban bekövetkezett változásokra, az elért eredményeinkre, valamint a jelent is meghatározó kihívásainkra és a jövőbeli lehetőségeinkre, illetve sürgető beavatkozási területeinkre mutatunk rá. Többszempontú helyzetelemzésünkkel még szorosabb együttműködésre szeretnénk ösztönözni *közös ügyünk,* a hazai könyvtárügy minőségi fejlesztésén különböző könyvtártípusokban, ezáltal gyakran eltérő fókusszal, egymástól némileg elszigetelten, de rendkívül elhivatottan dolgozó szakembereket.

Környezeti tényezők

Mielőtt rátérnénk témánk részletesebb kifejtésére, le kell szögeznünk az egyetemi könyvtárosképzés *kettős kötődését.* Szervezetileg magától értetődően a felsőoktatás része, így mindenben meg kell felelnie a felsőoktatással szemben támasztott jogszabályi, akkreditációs, tudományos stb. követelményeknek, ugyanakkor a felvevőpiac, azaz elsősorban a könyvtári rendszer tagjai által támasztott, egyre fokozódó elvárásoknak is. A kettős lojalitás folyamatos szakmai kooperációt feltételez, ami egyszerre jelent előnyöket, egyúttal időnként kompromisszumos megoldásokat a könyvtárosképzésben érdekelt felsőoktatási intézmények képviselői számára. Ezek hátterének megvilágítására bevezetőnkben áttekintjük a domináns környezeti tényezőket.

1) A *felsőoktatási környezet* megismerésére a kormányzat *Fokozatváltás a felsőoktatásban: középtávú szakpolitikai stratégia 2016*,[3] illetve annak *2016–2020 közötti cselekvési terve*,[4] valamint a szakminisztérium (jelenleg: Innovációs és Technológiai Minisztérium – ITM Felsőoktatásért, Innovációért és Szakképzésért Felelős Államtitkárság; 2019. augusztus 31-ig: Emberi Erőforrások Minisztériuma – EMMI Felsőoktatásért Felelős Helyettes Államtitkárság) oldalain[5] megjelenő tartalmak szolgálnak kiindulópontként, melyeket a napisajtóban nyomon követhető aktualitások egészíthetnek ki. A kormány által megjelölt kiemelt képzési területek: orvos- és egészségtudományi, valamint szociális; természettudományos, műszaki és informatikai; gazdaságtudományi; agrár, pedagógus.

2) A nemzetközi tudományos világ ismeri és elismeri a *Library and Information Science*-t, közkeletű rövidítéssel *LIS*-t. A Magyar Tudományos Akadémia (MTA) tudományági nómenklatúrájában[6] nincs regisztrálva a könyvtártudomány, annak ellenére, hogy a *Magyar Tudományos Művek Tárában (MTMT)* alkalmazott,[7] az *Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)* kormányközi világszervezethez köthető *Frascati-féle tudományosztályozás*[8] a társadalomtudományokon belül a média és kommunikáció alá sorolva külön-külön is megjeleníti a könyvtártudományt (Library Science) és az információtudományt (Information Science). A *Web of Science (WoS)* adatbázisa Information Science & Library Science elnevezéssel illeti a tudományterületet.[9] A Scopus-alapú *SCImago Journal Rank (SJR)* a Social Science alatt a Library and Information Science kategóriában is közzéteszi Quartilis (Q1–Q4) rendszerű folyóiratrangsorát,[10] melynek felhasználásával indiai szakértők kimutatták, hogy 2004 és 2013 között az egész világon nőtt a LIS kutatások volumene.[11] A LIS definiálását, történetének fordulópontjait, alapfogalmainak tisztázását, témaköreinek meghatározását az *International Society for Knowledge Organization (ISKO)* honlapjáról elérhető enciklopédia adja legteljesebben.[12] A tudományos irodalmat nem szemléző átlagolvasó (könyvtárhasználó) azonban hazánkban arról tájékozódhat, hogy az információtudomány „*az egyik legkeresettebb tudás a világon, nálunk mégis csak könyvtár szakon tanulható,*" ami „*bármilyen meglepő is, nálunk sokszor a lenézett könyvtártudományra épül.*"[13]

3) A felsőfokú könyvtárosképzés 2006-tól bevezetett *diszciplináris,* az európai oktatási térséghez illeszkedő,[14] ún. *osztott* rendszerének kialakításáról és tapasztalatairól már számos tanulmányt közöltünk.[15] Az egyetemi képzés jelenleg *alapszinten* (Bachelor of Arts – BA, 6 félév), majd *mesterszinten* (Master of Arts – MA, 4 félév), egyszakos formában végezhető, ezt követhetik a *doktori* (PhD – Philosophiae Doctor, 8 félév) tanulmányok;[16] egyetemi oktatóként végül lehetőség nyílik a *habilitációs* eljárásra. A diszciplináris képzések mellett felsőfokú oklevelet ún. *osztatlan tanárképzésben, könyvtárostanárként* (korábban könyvtárpedagógia) is lehet szerezni. Elemzésünkben kizárólag a BA és MA képzéseket vizsgáljuk.

4) Közhelynek látszik, de mégis el kell mondani, hogy napjainkban csak a változás állandó: talán nincs még egy olyan, a környezeti változásokhoz rugalmasan alkalmazkodni kényszerülő hivatás és attól elválaszthatatlan tudomány, mint a miénk. Az *International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA)*[17] és az *American Library Association (ALA)*[18] globális szakmai trendjeinek vagy nemzetközi szakközleményeknek[19] beható ismerete nélkül is tudja minden magyarországi könyvtáros, hogy a naponta újabb

és újabb informatikai megoldások világában az információs rendszerekért felelős, a társadalom valamennyi szegmense számára az információhoz való szabad hozzáférést biztosító, a helyben használat mellett egyre inkább távoli elérésű szolgáltatásokat kínáló közintézményeket működtető szakemberekként nincs könnyű helyzetünk. Ráadásul nekünk minden könyvtártípus egyaránt fontos: a *multifunkciós könyvtári rendszer*[20] egyaránt áll nemzeti könyvtárakból, szak- és felsőoktatási könyvtárakból, a városok nappalijaként is emlegetett települési vagy közkönyvtárakból, a fővárostól egészen a mélyszegénységben élők lakta településen át, esetenként mozgókönyvtári ellátásból, továbbá iskolai könyvtárakból és egyéb, speciális gyűjteményekből. Ennek szellemében – public libraries, acedemic libraries, school libraries, special libraries bontásban – állították össze az *IFLA Global Library and Information Science* című kötetét,[21] melyből kicseng, hogy az egész világon zajlik a szakma *útkeresése, identitásának* azonosítása,[22] ami szoros összefüggésben áll a könyvtár- és információtudomány *újradefiniálásával*.[23] A szűkebb, hazai *szakmai környezet* szemléltetésére a *Piacgazdaság és könyvtárügy az információs társadalomban* című mesterszakos előadásunkon,[24] meghívott vezető szakértőink által egyetemi hallgatóink előtt megfogalmazott kulcsmondatokra utalunk:

– Fodor Péter (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár): „*A könyvtáros személyisége hitelesíti az intézményt.*"
– Káldos János (Országos Széchényi Könyvtár): „*Egyszerűen szeretnénk szolgáltatni, mint a Google.*"
– Kálóczi Katalin (ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár): „*Könyvtárosok a trendek örvényében.*"
– Markója Szilárd (Országgyűlési Könyvtár): „*Ha igazán hatékonyan szeretnének működni a könyvtárak, nem tehetik az üzleti szektor kizárásával.*"
– Miszler Tamás (Csorba Győző Könyvtár, Pécs): „*A könyvtári terek megújítása létkérdés.*"
– Nagy Zsuzsanna (Budapesti Corvinus Egyetem Egyetemi Könyvtár): „*Semmit sem csinálunk úgy mint 25–30 éve.*"

5) A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) három évvel ezelőtti felmérése szerint a könyvtárosok *presztízse* többek között a profi bokszoló, az őstermelő, a rockzenész utáni helyen áll, majd követnek bennünket például a műszerészek, a víz- és gázszerelők és a bölcsődei gondozók.[25] A *társadalmi elismertséget* nem serkenti a 2008 óta érvényben lévő közalkalmazotti könyvtárosbértábla sem – „*még pedikűrözni is jobban megéri, mint könyvtárosnak lenni.*"[26] A Kulturális Szakmai Szervezetek Együttműködési Fórumának 2019 márciusában közzétett álláspontja szerint „*a közgyűjteményi és közművelődési szakmák eredményeinek fenntartása és hosszú távú fejlesztése nem képzelhető el a szakmai területen dolgozók átfogó bérrendezése nélkül. Ennek hiányában a már elért eredmények megőrzése és új fejlesztések megvalósítása sem lehetséges.*"[27] Barátné Hajdu Ágnes, a *Magyar Könyvtárosok Egyesületének (MKE)* elnöke ezt kiegészíti: „*…a szakmai utánpótlás biztosítása sem lehetséges.*"[28] Szőcs Géza, az *Országos Könyvtári Kuratórium (OKK)* elnöke 2019 augusztusában úgy nyilatkozott, hogy „*az informatikus könyvtárosok egymás után hagyják … ott az OSZK-t, és helyezkednek el a piacon jóval magasabb fizetésért.*"[29]

   Vértesy Miklós 1987-ben papírra vetett soraiból is kiderül, hogy a probléma nem újkeletű: „*Sokan magát a könyvtárosságot tájékozatlanságból amolyan nem sok hasznot hajtó tevékenységnek, mellékfoglalkozásnak tartották. Még a könyvtárosok közül is nem kevesen csak ugródeszkának tekintették munkahelyüket más, nagyobb jövedelemmel kecsegtető állásokra. … A felettesei által könyvtárkezelőnek megtett tanító, Csupay Lajos panaszát említem a harmincas évek elejétől: «a marhalevélkezelő, a mázsakezelő, húsvizsgáló díjazást kap, a toronyóra felhúzója [is], csak a könyvtáros nem kap a munkájáért semmit.»*"[30]

6) A *munkavállalási preferenciák* átalakultak. A *PwC Magyarország* 2018-ban közel 7000, 2016 óta összesen 20 000 középiskolában vagy felsőoktatási intézményben tanuló diák és pályakezdő véleményét tette közzé: a rugalmas munkavégzés, az alapfizetés és a munkatársak személye a legfontosabb tényezők a jövő munkavállalói számára leendő munkahelyük kiválasztásakor.[31]

7) A pénzügyek a felsőoktatási képzőhelyek mű-

ködését is alapvetően befolyásolják, hiszen azok elsősorban a hallgatói normatívából tudják *finanszírozni* tevékenységüket. A társadalomtudományi kvóták azonban nehezen fedezik a rendkívül eszköz- (számítástechnikai berendezések, szoftverek) és külső szakértőigényes oktatási kiadásokat. A konvergenciarégiókkal szemben Közép-Magyarországon problémát okoz az európai uniós pályázatokon való részvétel is. A könyvtári vonatkozású nagy ágazati projektek (*Cselekvő közösségek, Az én könyvtáram*) tanfolyami (továbbképzési) szinten mozogtak.

8) A *könyvtári ágazat irányítása* az *EMMI Kultúráért Felelős Államtitkárságához* tartozik, amelynek részeként 2018 nyarától *Könyvtári és Levéltári Főosztály* működik a korábbi Közgyűjteményi Főosztály kettéválasztásával (önálló Múzeumi Főosztály is alakult). A könyvtárakra vonatkozó jogszabályok sokasága változatos képet mutat. A *2012. évi CLII. törvénnyel* módosított *1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről*[32] általános vezérfonalnak számít, amit számos kormányrendelet, kormányhatározat, miniszteri rendelet, illetve EU-s rendelet, irányelv, ajánlás egészít ki. Doyennek számít a hamarosan a 45. évébe lépő, de még ma is alkalmazandó *3/1975. (VIII. 17.) KM-PM együttes rendelet a könyvtári állomány ellenőrzéséről (leltározásáról) és az állományból történő törlésről szóló szabályzat kiadásáról.*[33]

A könyvtári hálózat Magyarország *legnagyobb kulturális intézményrendszere,* volumenében kiemelkedik más közgyűjteménytípusok (levéltár és múzeum), valamint a közművelődés hálózata közül.[34] Érdekérvényesítő képessége súlyához mérten erősíthető lenne, ahogy az egyes könyvtártípusok közötti összefogás is. „*A magyar kulturális örökség digitalizálása mintegy három évtizedes múltra, az informatikai eszközök integrálása a könyvtári tevékenységbe még ennél is hosszabb múltra tekinthet vissza. Az Országos Széchényi Könyvtárban az 1970-es években zajlott a nemzeti bibliográfia (MNB) számítógépes rendszerének kidolgozása; 1978-tól az MNB füzetei már számítógéppel készültek. 1993-ban indult a Nemzeti Periodika Adatbázis, 1995-ben pedig az MNB CD-ROM kiadása, és éppen e két mérföldkő között, 1994-ben kezdődött meg a Magyar Elektronikus Könyvtár internetes tartalomszolgáltatása. Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy az 1990-es évek a hazai könyvtári számítógépesítés, illetve a digitalizálás hőskorát jelentették*"[35] – fogalmaz Ungváry Rudolf tanulmányát felhasználva Tószegi Zsuzsanna, majd a napjainkig kiható jelentős könyvtári innovációk felsorolását várva, 2019 decemberében másként alakul a folytatás: „*Erre a területre lépett be 1990 elején egy új szereplő, az Arcanum szoftverfejlesztő cég, amely az elmúlt harminc év alatt a memóriaintézmények fő digitalizáló partnerévé, illetve az ország legnagyobb tartalomszolgáltatójává vált.*" A teljesség igénye nélküli említés nyilván folytatódhatna például olyan korabeli sikerekkel, mint a *Magyar Országos Közös Katalógus (MOKKA),* az *Országos Dokumentum-ellátási Rendszer (ODR)*, a *Magyar folyóiratok tartalomjegyzékeinek kereshető adatbázisa (MATARKA)* vagy a töretlenül népszerű *Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK).* Manapság – az *Elektronikus Dokumentumküldés Országos Rendszere, Adatbázisa és Dokumentumtára* (*ELDORADO)* után – az *Országos Könyvtári Rendszert (OKR)*,[36] illetve *az Országos Széchényi Könyvtár* fejlesztését és új épületbe történő költöztetését övező fokozott várakozás is szakmai mindennapjaink része.

Magyarországon 2013 óta nincs országos *könyvtári stratégia*[37]*,* egyes könyvtártípusok publikálták fejlesztési elképzeléseiket,[38] valamint a *Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia (KDS)*[39] a benne nevesített *Nemzeti Adattár Projekttel (NAP)* nyújthat támpontokat.

A könyvtárosképzésnek ebben a közegben kell eredményeit felmutatnia, piacgazdasági viszonyok között minden tanulni vágyó korosztály számára vonzó pályaalternatívát kínálnia, a munkaadók igényeit kiszolgáló, időtálló tudást biztosítania. Bartos Éva 2006-os axiómái ma is érvényesek: „*A várható intézményi finanszírozási nehézségek, a közszolgálati, közalkalmazotti feltételrendszer átalakulása ugyancsak ismeretlen tényezőket tartogat számunkra. Stabilitásunk megőrzése érdekében a humán erőforrás, az emberi tényező megerősítése látszik a legfontosabbnak. A humán erőforrást erősítő befektetés sokszorosan térülhet meg, ha – az európai gyakorlatnak megfelelően – a könyvtárak jövőbeni fokozottabb társadalmi, közösségi szerepvállalása megvalósul. Így azután a könyvtárosképzés alakulása nemcsak a könyvtárosok, hanem a könyvtárak jövőjének is záloga.*"[40]

Képzési keretek

A *139/2015. (VI. 9.) Korm. rendelet a felsőoktatásban szerezhető képesítések jegyzékéről és új képesítések jegyzékbe történő felvételéről*[41] deklarálja, hogy szakjaink társadalomtudományi (Social Science) besorolásúak:

- *informatikus könyvtáros* (Library and Information Scientist) szakképzettség (informatikus könyvtáros – Library and Information Science – alapképzési szak);
- *okleveles informatikus könyvtáros* (Library and Information Scientist) szakképzettség (könyvtártudomány – Library Science – mesterképzési szak).

2020-ban a *Debreceni Egyetemen (DE)*, az *Eötvös Loránd Tudományegyetemen (ELTE)*, az *Eszterházy Károly Egyetemen (EKE)*, a *Pécsi Tudományegyetemen (PTE)* és a *Szegedi Tudományegyetemen (SZTE)* folyik felsőfokú könyvtárosképzés. *Az alap- és mesterképzést meghatározó képzési és kimeneti követelményeket (KKK)*[42] *széles körű szakmai konszenzussal,* az érintett képzőintézmények mellett a *Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE)*, az *Informatikai és Könyvtári Szövetség (IKSZ)*, az *Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma (EKK)*, valamint a hallgatók képviselőivel együtt – a nemzetközi trendeket és a munkaerőpiaci igényeket figyelembe véve, rugalmas, egyetemekre szabható keretben – alkottuk meg 2015-ben, létrehozva a *Könyvtár- és Információtudományi Képzések Kollégiumát (KIKK).*[43] A munka során szem előtt tartottuk a *European Association for Library & Information Education and Research (EUCLID)* tantervfejlesztési irányelveinek[44] javaslatait a BA, az MA és a PhD egymásra épülése érdekében. A kialakítás során igyekeztünk nem tantárgyszinten szabályozni, hanem az aktuális tartalmakat magukba foglaló tantárgyakra intézményi hatáskörben lehetőséget biztosító témaköröket (és kreditsávokat) meghatározni:

BA (6 félév/180 kredit, elmélet-gyakorlat aránya: gyakorlat-orientált):

- társadalom- és bölcsészettudományok (10–25 kredit)
- könyvtártan és információszervezés (25–40 kredit)
- menedzsment ismeretek (5–20 kredit)
- informatika (10–25 kredit)
- kommunikációs ismeretek (5–20 kredit)
- szakmai gyakorlat: min. 300 óra (15 kredit)
- szabadon választható tantárgyak (9 kredit)
- diplomamunka (10 kredit).

MA (4 félév/120 kredit, elmélet-gyakorlat aránya: kiegyensúlyozott):

- társadalom- és bölcsészettudományok (5–15 kredit)
- tartalommenedzsment, tudásgazdálkodás (10–25 kredit)
- tudománymetria, kutatástámogatás (5–15 kredit)
- gazdasági és vezetési ismeretek, szervezetfejlesztés (5–15 kredit)
- szaknyelvi ismeretek (4–10 kredit)
- szakmai gyakorlat: min. 150 óra (10 kredit)
- szabadon választható tantárgyak (6 kredit)
- diplomamunka (20 kredit).

A BA és MA képzés céljait és elsajátítandó kompetenciáit (tudás, képesség, attitűd, autonómia és felelősség) terjedelmi korlátok miatt nem ismertetjük, azok a *18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet a felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeiről, valamint a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet módosításáról* című jogszabályból kiolvashatók.[45] Nem szabályoztuk, ennélfogva intézményi hatáskörben hagytuk a specializációk indításának lehetőségét, és mindkét szinten egy élő idegen nyelvből tett középfokú (B2) komplex nyelvvizsgát javasoltunk a diplomaszerzéshez, ezzel az MA-ban enyhítettünk a diplomaszerzés feltételein.

A teljességhez hozzátartozik, hogy a könyvtárostanár osztatlan közismereti szakpártag kétszakos képzésben, ember és társadalom műveltségi területen okleveles könyvtárostanár (Teacher of Library and Information Science) végzettséget ad. A diszciplináris képzésben a *kétszakosság megszűnése* miatti űr betöltése érdekében igyekeztünk a lehető legszélesebb MA bemenetet meghatározni: nem informatikus könyvtáros alapképzési szakról, továbbá nem a korábbi főiskolai szintű könyvtáros, informatikus könyvtáros szakokról érkezők számára a szükséges 30 kreditből 8 (társadalom- és bölcsészettudományok területéről legalább 2 kredit; könyvtártan és információszervezés, menedzsment ismeretek területéről legalább 2 kredit; informatika területéről legalább 2 kredit; kommunikációs ismeretek területéről legalább 2 kredit) követelhető meg a felvételhez, majd a hiányzó 22 kredit megszerzésére a KKK szerint a képzés során van lehetőség: „*A mesterképzésbe való felvétel feltétele, hogy a hallgató legalább 8 kredittel rendelkezzen. A hiányzó krediteket a felsőoktatási*

intézmény tanulmányi és vizsgaszabályzatában meghatározottak szerint meg kell szerezni."

A jogszabályi és tudományegyetemi szabályozókat egyaránt képviselő, a lehetőségekhez képest a legrugalmasabban alakított, a szakma, a hallgatók és a felsőoktatási intézmények érdekeit közös nevezőre hozó KKK-keretek között is hangsúlyozzuk, hogy a munkaerőszükséglet kielégítése *valamennyi könyvtártípus számára történik, felsőoktatási környezetben,* nem pedig tanfolyami formában. Más-más funkcióról beszélünk: a felsőoktatásban megszerzett alapokra, elméleti és gyakorlati ismeretekre, tudományos készségekre stb. építhetnek az élethosszig tartó tanulást támogató mindenkori továbbképzések, az aktuális innovációknak és munkahelyi elvárásoknak megfelelően. Hogyan is tudná ma, 2020-ban előre meghatározni azt egy képzőhely, hogy az alapkompetenciák mellett milyen továbbiakra lesz szüksége 2040-ben egy könyvtárosnak? Ezek fejlesztése a húsz év múlva induló továbbképzések feladata kell, hogy legyen. Kulcsfontosságú, hogy mit tud egy friss diplomával rendelkező könyvtáros szakember, de ugyanolyan lényeges, hogy munkája végzése során folyamatosan naprakész tud-e maradni.

A felsőoktatás *statikusabb* jellege elsősorban az akkreditációs követelményekből eredeztethető. A *Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB)* mind a szakalapítás, mind a szakindítás tekintetében meghatározza a bírálati szempontokat (és a hozzájuk tartozó minimumkritériumokat),[46] úgymint:

- a képzés tartalma;
- a képzés személyi feltételei;
- a képzés infrastrukturális feltételei;
- a képzési létszám és kapacitás;
- a székhelyen kívül, nem Magyarországon indítandó képzés;
- a távoktatási képzési forma speciális feltételei.

Ugyanakkor *dinamikus* elemek lehetnek a felsőoktatásban például: workshopok; vendégelőadások; labor-, stúdió- és külső helyszíni projekt-, illetve műhelymunkák; szakmai gyakorlatok, kritikus gondolkodást és innovációt támogató feladatok stb.[47] Jórészt ezekbe vonhatók be külső – rendszerint gyakorló könyvtáros – szakemberek. Magasabb szintű képzésről lévén szó, szigorúbb elvárások érvényesülnek az oktatókkal szemben, mint a tanfolyami (OKJ és továbbképzés) formáknál. A MAB mesterképzésre vonatkozó szakindítási feltétele például, hogy a törzsanyag tantárgyainak felelősei tudományos fokozattal rendelkező oktatók, kutatók vagy más munkakörben foglalkoztatott szakemberek legyenek, és legalább 2/3-uk az egyetemmel teljes- vagy részmunkaidős közalkalmazotti jogviszonyban álljon.[48] A képzést támogatja ezen előírás, hiszen az egyetemeken dolgozó, PhD-fokozattal rendelkező könyvtárosok is felkérhetők tantárgyfelelősnek, oktatónak.

Képzésfejlesztés

„*...Az utóbbi években viszont érthető módon a munkavállalók a korábbinál is érzékenyebben reagálnak arra, hogy a könyvtárosi fizetések nem piacképesek. Aki tehát nem tudja, hogy mi akar lenni, vagy csak egyszerűen diplomát akar szerezni, az olyan szakokra jelentkezik, ahová a bejutáshoz (egyelőre még) nem kell emelt szintű érettségi. Nyilvánvaló, hogy az informatikus könyvtáros képzés folyamatos korszerűsítésére szakterületünk gyors változásai nyomán szükség van, de semmiféle korszerű oktatás nem tudja orvosolni az anyagi megbecsülés hiányát.*"[49] – nyilatkozott Koltay Tibor 2019-ben a felsőfokú könyvtárosképzés helyzetéről.

A szakma és a képzés között gyümölcsöző hatást válthat ki az *egymásra utalt alkalmazkodás*. A könyvtáros szakma a gyakorlatias kompetenciaigényekhez igazodva táplálja a képzést, ahogy a képzés is érzékeli a gyakorlat (azaz a könyvtárügy) problémáit: a *dinamizmust teremtő diskurzus* elkerülhetetlen. Nincs új a nap alatt: *Magasabb színvonalú könyvtárosképzést!*[50] és *Gyakorlatiasabb könyvtárosképzést!*[51] címmel már 1954-ben, az egyetemi könyvtárosképzés megindulása után szűk öt évvel olvashatunk közleményeket a *Könyvtáros*ban, ahogy arról is, hogy 1958-ban zajlott az egyetemi és főiskolai könyvtárosképzés első „nemzetközi" (szocialista blokkbéli) konferenciája a prágai Károly Egyetemen.[52] Az MKE vándorgyűlésein is már a kezdetektől napirenden tartják a képzésről szóló előadásokat.[53] A könyvtárosképzés folyamatos korszerűsítési igényének meghatározása és a képzés fejlesztése állandó és természetes velejárója mindennapjainknak, a nemzetközi és a hazai szakirodalomban egyaránt folyamatosan jelen van a téma. Ezekből még csak egy válogatás felsorolása is meghaladja lehetőségeinket, de a legfrissebb munkák közül kiemeljük az *Advances in Librarianship* könyvsorozatban 2018-ban megjelent *Re-envisioning the MLS: Perspectives on the Future of Library and Information Science Education* című két kötetet[54] vagy az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár által 2019 nyarán szervezett *Hagyományok és kihívások VIII.* címet viselő konferencia[55] előadásaiból készülő, hamarosan megjelenő kiadványt.

A módosításokat követő változások időigényesek:

a BA és MA képzési cikluson egyaránt keresztülvitt hálótervi módosítás több mint öt év elmúltával érezhető csak hatását, ha nem vesszük figyelembe az előkészítő szakaszt (tanszéki, intézeti és kari tanácsi, majd szenátusi egyeztetések, illetve jóváhagyások). Körültekintő, megalapozott tantervfejlesztési döntésekre van tehát szükség, időtálló, kellően tág keretek közötti tantárgyelnevezésekkel, a kor kihívásainak megfelelő újabb és újabb ismereteknek inkább a tematikák folytonos (félévről félévre) elvégzett korszerűsítésében, a kutatói tapasztalatcserékben, publikációkban, tudományos diskurzusokban, továbbá a doktoranduszoknak és a szakma gyakorlati képviselőinek aktív oktatói szerepvállalásában kell megnyilvánulnia.

Képzés az ELTE BTK-n

70 éves a felsőfokú könyvtárosképzés Magyarországon, egyúttal az *ELTE Bölcsészettudományi Kar (BTK) Könyvtártudományi Tanszéke* (1949–2019).[56] A képzést gondozó *ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézete:*

- *Egyedülálló oktatási kínálatot* biztosít nappali és levelező tagozaton egyaránt: informatikus könyvtáros BA (könyvtörténet, információ- és tudásmenedzsment specializációk[57]), zenekultúra BA zenei könyvtáros specializáció, könyvtártudomány MA, könyvtárostanár osztatlan tanárképzés (OTAK) és rövid ciklusú tanári mesterképzés (RTAK), valamint hazánkban kizárólag nálunk szerezhető könyvtártudományi PhD fokozat (Könyvtártudományi doktori program).[58]
- *Szakmai együttműködő partnerei* (szakmai gyakorlatok, külsős oktatók és bizottsági tagok, szakdolgozati témavezetők, közös rendezvények): Bács-Kiskun Megyei Katona József Könyvtár, Budapesti Corvinus Egyetem Egyetemi Könyvtár, Budapesti Műszaki Egyetem Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár, Csorba Győző Könyvtár, ELTE Egyetemi Könyvtári Szolgálat, Evangélikus Országos Gyűjtemény, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Infodok Kft., Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár, Magyar Könyvtárosok Egyesülete, Magyar Olvasástársaság, Monguz Kft., Nemzeti Audiovizuális Archívum, Nemzeti Cirkuszművészeti Központ Nonprofit Kft., Országgyűlési Könyvtár, Országos Idegennyelvű Könyvtár és Zenei Gyűjtemény, Országos Széchényi Könyvtár, Ráday Könyvtár, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Színház- és Filmművészeti Egyetem Könyvtár, Kottatár és Médiatár.
- *ERASMUS partnerei* (20 élő szerződés, rendszeres mobilitás): Åbo Akademi University, Turku; Alexander Technological Educational Institute of Thessaloniki; Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár; Hacettepe Üniversitesi, Ankara; Högskolan i Borås; Ionian University, Corfu; Johannes Gutenberg Universität, Mainz; Latvijas Universitāte, Riga; Oslo Metropolitan University; Sapienza Università di Roma; Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku; Technische Hochschule Köln; Universidad Carlos III de Madrid; Universidad de León; Universidad de Salamanca; Universidade do Porto; Universita degli Studi di Firenze; Universitatea de Vest, Temesvár; Université Sciences Humaines et Sociales, Lille; Uniwersytet Jagielloński w Krakowie. Angol nyelvű kurzusok: ERASMUS és Stipendium Hungaricum.
- Az oktatás mellett *nemzetközileg jegyzett kutatási tevékenysége:* a Könyvtártudományi doktori program égisze alatt Q1-es és Q2-es SJR besorolású, impakt faktoros angol nyelvű közlemények;[59] a legnagyobb hazai könyvtár- és információtudományi konferenciasorozat (Valóságos könyvtár – könyvtári valóság) szervezése;[60] aktív szerepvállalás a legjelentősebb szakmai világszervezetben, Barátné Hajdu Ágnes tanszékvezető két cikluson keresztül az IFLA Governing Board tagja első és egyedüli magyarként, két ciklusban a Bill and Melinda Gates Foundation Advisory Board tagja, az ISKO Scientific Advisory Council, valamint a UDC (Universal Decimal Classification) Consortium Editorial Team és Executive Committee tagja, Kiszl Péter intézetigazgató a Webology és az International Journal of Digital Humanities (Springer) szerkesztőbizottsági tagja; további tudományos testületi tagságok, felkérések; CIII-HU-1407-01-1920-LISCE – Library and Information Science in Central Europe CEEPUS-hálózat vezetése stb.

Hálóterveink tanúsítják, hogy a 2006-os indulás óta 2009-ben, 2011-ben, 2014-ben, 2015-ben, 2017-ben és 2019-ben történt alapszakos,[61] míg a 2009-es kezdet óta 2012-ben, 2015-ben, 2017-ben és 2019-ben mesterszakos *korszerűsítés* mind a tantárgyak, mind a követelményrendszer tekintetében.[62] A 2019-es mesterszakos hálótervi módosítás következtében – kísérleti jelleggel – az addigi specializációkat (kutatás-

fejlesztési információmenedzser, üzleti információmenedzser) megszüntettük, helyükbe egy kötelezően választható tantárgyakból álló szakmai modul került, mely félévről félévre lehetőséget nyújt az aktuális trendeknek és szakmai igényeknek megfelelően az évfolyam érdeklődési köréhez illeszkedő egyéni haladásra, a szélesebb körű ismeretszerzésre.

Képzésünket tehát mindenkor a *munkaerőpiaci és a hallgatói igényekhez történő alkalmazkodás* jellemzi. Az ezredforduló utáni évtizedben jelentős volt a munkaerőpiaci túlkínálat, valamennyi végzettünk számára a könyvtári hálózat nem tudott elhelyezkedési lehetőséget biztosítani, így nyitnunk kellett más irányokba, például a gazdasági, vállalkozói, jogi ismeretkörök megerősítésével a közigazgatásba vagy a vállalkozói szférába történő elhelyezkedés elősegítésére.[63] Mára a helyzet gyökeresen megváltozott, sőt megfordult, *könyvtári túlkereslet* állt elő, nem jelentkezik elegendő frissdiplomás a könyvtáros állásokra, s oktatóként tapasztaljuk, hogy a hallgatók jelentős része (közel, de sokszor több mint fele) pályaelhagyó lesz, sajnos már nem könyvtárakban képzeli el a jövőjét. A *pénzügyi kompetenciafejlesztésre* azonban továbbra is fokozott elvárás mutatkozik, mind a hallgatók, mind a leendő könyvtári munkaadók részéről, de ezt indokolják a legújabb könyvtárhasználati kutatási eredmények is.[64]

Az *1. táblázat*ban a ma érvényes alapszakos, a *2. táblázat*ban pedig a mesterszakos hálótervünk kivonatát mutatjuk, melyek a legújabb nemzetközi trendekhez való igazodáshoz, a könyvtárak, mint munkáltatók – legyenek bármely könyvtártípusba sorolhatók – által elvárt készségek kialakításához meggyőződésünk szerint illeszkednek, de megállják a helyüket a legfrissebb nemzetközi kutatások során azonosított követelményekkel szemben is. Egy amerikai felmérés az alábbi kompetenciákat jelölte meg (a kompetenciákat a tanulmányban megadott sorrendben közöljük):

Technológia:
- különböző felületek magabiztos kezelése
- hardveres és szoftveres problémamegoldás
- új termékek/szolgáltatások értékelése és használatuk elsajátítása
- közösségi média alkalmazások
- webes készségek (dizájn és tartalommenedzsment)
- adatbázis-struktúrák megértése
- szerverismeretek
- programnyelvek használata (pl. PHP)

„Kemény" készségek és tartalmi ismeretek:
- PR, külső kommunikáció, marketing
- projektmenedzsment
- költségvetéskészítés
- pályázatírás
- a szakterület alapvető tudás anyagának és etikájának ismerete
- menedzsmentkészségek.

„Puha" készségek:
- szóbeli és írásbeli kommunikáció
- ügyfélszolgálat
- speciális szükségletű használók kezelése
- retorika
- felhasználóképzés
- problémamegoldás
- rugalmas alkalmazkodás
- élethosszig tartó tanulás
- önálló munkavégzés képessége.[65]

1. táblázat

Az informatikus könyvtáros alapszak 2019/2020. tanévtől érvényes tantárgyai (ELTE BTK)

Szakmai törzsanyag (111 kredit)
Bevezetés a könyvtár- és információtudományba
Kutatásmódszertan
Közgyűjteményi ismeretek
Kommunikáció és informatika alapjai
Fenntarthatóság és könyvtár
Információelmélet, információs műveltség
Olvasásszociológia, -pedagógia, -pszichológia
Könyv- és könyvtártörténet 1–2.
Sajtó- és könyvkereskedelemtörténet
Formai feltárás, dokumentumleírás 1–3.
Osztályozási rendszerek, információkereső nyelvek, tartalmi feltárás 1–3.
Könyvtártan
Gyűjtemény- és szolgáltatásmenedzsment
Menedzsment ismeretek
Tájékoztatás, információforrások 1–2.
Adatbázisépítés
Integrált könyvtári rendszerek
Digitális gyűjtemények fejlesztése
Szakirodalmi adatbázisok 1–2.
Webszerkesztés
Hálózati ismeretek
Hálózati kommunikáció

Projektmenedzsment
Szakmai gyakorlat 1–4.
Differenciált szakmai ismeretek és/vagy más szak minorja (50 kredit)
Könyvtörténet specializáció
Művelődés- és könyvtártörténet 1–2.
Nyomdászattörténet 1–2.
Kiadótörténet
Paleográfiai és kodikológiai alapismeretek
Muzeális gyűjtemények számítógépesítése
Régi könyvek katalogizálása
Könyvkötéstörténet
Könyvművészeti törekvések
Latin nyelv 1–2.
Kutatástámogatás
Információ- és tudásmenedzsment specializáció
Gazdasági, vállalkozói, jogi alapismeretek
Információ- és tudásmenedzsment
Marketing és PR 1–2.
Üzleti kommunikáció
Üzleti információ 1–2.
Gazdasági szakirodalmi információ
Kutatástámogatás
Tartalomkezelő rendszerek
Szerzői jog, információs etika
Üzleti levelezés, helyesírás
Dokumentumszerkesztés, tipográfia
Szabadon választható tanegységek (9 kredit)
Szakdolgozat és záróvizsga (10 kredit)

2. táblázat

A könyvtártudomány mesterszak 2019/2020. tanévtől érvényes tantárgyai (ELTE BTK)

Szakmai törzsanyag (58 kredit)
Társadalom és könyvtár
Művelődéstörténet
Könyvtár- és információtudomány a 21. században
Piacgazdaság és könyvtárügy az információs társadalomban
Könyvtári-információs menedzsment és marketing
Formai feltárás, metaadat-rendszerek
Osztályozás, tudásreprezentáció
Szakirodalmi tájékoztatás, tudásbázisok
Könyvtári adatbázisok, hálózati információs szolgáltatások
Társadalmi felelősségvállalás
Hagyományos dokumentumok, régi könyvek
Elektronikus dokumentumok, digitalizálás
Tartalomszolgáltatás és közösségi média
Tartalomszolgáltatás és multimédia
Angol szaknyelv 1–2.
Szellemi tulajdonvédelem
Tudománymetria
Szakmai gyakorlat 1–2.
Differenciált szakmai anyag – kötelezően választható kurzusok (36 kredit)
Gazdasági ismeretek
Alkalmazott- és természettudományi tájékoztatás
Társadalom-, bölcsészettudományi és művészeti tájékoztatás
Minőségmenedzsment
Társadalmi egyletek és könyvtáraik
Az olvasás története
Irodalomterápia
Online közösségfejlesztés, e-learning
Kistelepülési könyvtári ellátás
Használóképzés
Az IFLA stratégiai irányai, nemzetközi trendek
Könyvtárépítészet
Könyvtáros kompetenciák, kulturális örökség
Konnektivizmus, szervezetfejlesztés
Digitális bölcsészet
Információtörténet
Információvizualizálás
Digitális gyűjtemények
Korszerű információmenedzsment- és marketing módszerek
Szervezeti információgazdálkodás, információs folyamatok
Üzleti információ és pénzügyi kultúra
Forrásszerzési, pályázatkészítési műhelymunka
Ügyvitel
Projektmunka 1–2.
Szabadon választható tanegységek (6 kredit)
Szakdolgozat és záróvizsga (20 kredit)

A *záróvizsgakövetelmények* ugyancsak meghatározóak a képesítés szempontjából, utalnak a képzés karakterére, hangsúlyaira. A szakdolgozat védése mellett alapszakon írásbeli és szóbeli, míg mesterszakon szóbeli vizsgát tesznek a jelöltek a záróvizsga bizottság előtt. Tagjai között minden esetben vannak külső, aktív könyvtárosok, az elmúlt években például Haszonné Kiss Katalin (FSZEK régióigazgató), Kóródy Judit (Infodok Kft., központvezető), Székelyné Török Tünde (ELTE Egyetemi Könyvtár Gyűjteményszervezési osztályvezető). A képzésnek és a szakmának is egyaránt tükröt mutatnak a szakdolgozatok: míg a témakínálat közzétételétől véglegessé válik a témaválasztás, számos tényező (pl. kedvenc tantárgy, szakmai gyakorlóhelyen tapasztaltak, karizmatikus oktató vagy gyakorlatvezető könyvtáros, figyelemfelkeltő témacím) befolyásolja a hallgató témaorientációját.[66] Kiemelkedő munkák esetén a témák tudományos diákköri (TDK) versenyeken, pályázatokon, publikációkban vagy akár doktori disszertációkban csiszolódnak tovább.

Az alapszak szóbeli tételei[67]

Szakmai törzsanyag

(informatikus könyvtáros alapszak valamely specializációját végző hallgatóknak)

1. Az információhordozók anyagának és előállításának változásai, a magyarországi könyvtártörténet fontosabb szakaszai, intézményei, kiemelkedő személyiségei és eseményei.
2. A kiadványok bibliográfiai leírásának általános szabályai, a hazai és nemzetközi egységesítés főbb állomásai. A dokumentumok formai feltárása elektronikus környezetben.
3. Az osztályozás fogalma. Osztályozáselméleti iskolák. Fontos tényezők a mai osztályozáselmélet kialakulásában.
4. A könyvtár fogalma és állományelemzésének módjai, gyűjteményszervezés. A könyvtári raktározás és nyilvántartás. Az egyes könyvtártípusok szolgáltatási sajátosságai.
5. A hazai könyvtárügy fejlődésének főbb állomásai, különös tekintettel a rendszerváltozás utáni időszakra. A magyar könyvtári rendszer felépítése az 1997. évi CXL. törvény alapján. A központi szolgáltatások típusai. A nyilvános könyvtár ismérvei és alapfeladatai. A nemzeti könyvtár funkciórendszere. A szerzői jog és a könyvtárak.
6. Adatbázisok tervezése, adatmodellek. A szakirodalmi információs rendszerek kialakulása, felépítése, működése. Egy szabadon választott szakirodalmi adatbázis komplex bemutatása.
7. Az integrált könyvtári rendszerek felépítése, működése, típusai. Hazai és nemzetközi elektronikus könyvtárak, digitalizálási projektek, repozitóriumok. Közösségi alkalmazások.
8. A tájékoztatás eszközeinek főbb típusai: hagyományos és elektronikus formák. A bibliográfia típusai, a nemzeti bibliográfia fogalma, rendszere, funkciói. Egy szabadon választott tudományág tájékoztatási problémáinak részletes kifejtése, eszközök és szolgáltatások értékelése.
9. Könyvtári és információs szervezetek menedzsment tevékenységeinek áttekintő, elemző bemutatása konkrét példákkal (piackutatás és igényfelmérés, stratégiai tervezés, szervezeti formák és vezetés, humánerőforrás-menedzsment, projektmenedzsment, válságmenedzsment, minőségmenedzsment, könyvtári teljesítménymutatók mérése és értékelése). Marketing és PR. Információs szakemberek etikai kódexei. Szakmai szervezetek itthon és külföldön, érdekképviseleti rendszer.
10. Az olvasástanulás, az olvasástanítás és az olvasási szokások alakulása a 20. század második felétől napjainkig. A gyermek- és iskolai könyvtárak lehetőségei az olvasás befolyásolásában. Olvasásra ösztönző programok.

Könyvtörténeti specializáció

1. Paleográfia. A görög és a latin írás kialakulása, fejlődése, írófelületek, íróeszközök, írástípusok. A görög és a latin írás sajátosságai a felirattan, a papirológia és a kodikológia alapján. Az antik világ legfontosabb könyvtárai.
2. Kodikológia. A kézzel írott, bekötött könyv történetének főbb mozzanatai a kezdetektől a könyvnyomtatás elterjedéséig, különös tekintettel a pergamen-és papírkódexekre. Az íróeszközök, a tinták és színek előállítása, a másolóműhelyek és az itt dolgozó szakemberek munkája. A magyarországi kódexkatalógusok.
3. Könyvek és könyvtárak Magyarországon a kéziratosság korában. A magyarországi latin írásbeliség legfontosabb emlékei. Magyar nyelvemlékek. Szerzetesi és más egyházi könyvtárak. Humanista könyvkultúra és könyvtárak Magyarországon: Vitéz János, Janus Pannonius, I. Mátyás király és a királyi könyvtár.
4. A könyvnyomtatás kialakulása és kezdeti korszakai. Az ősnyomtatványok és antikvák jellemzői.

Gutenberg és találmánya. Andreas Hess és a magyarországi ősnyomdászat. A magyar nyomdászat a 16. században (Brassó, Kolozsvár, Sárvár, Debrecen, Nagyszombat). Az ún. vándornyomdászok (Hoffgreff, Huszár, Manlius). Nyomdászat a 17. században (Gyulafehérvár, Bártfa, Lőcse, Nagyszombat). Barokk könyvművészet. Tótfalusi Kis Miklós.

5. A magyarországi könyv- és könyvtári kultúra a 17–18. században. Magánkönyvtárak: Zrínyi Miklós, Ráday Pál és Gedeon, Samuel Bruckenthal. Egyházi és oktatási gyűjtemények: Egyetemi Könyvtár, Debrecen, Eger, Gyulafehérvár, Pécs, Sárospatak, Nagyszombat, PestBuda.
6. A magyarországi könyvkultúra változásait meghatározó intézményrendszer kialakulása. A magyar könyvtárak és fejlődésük 1790–1867. Festetics György, Széchényi Ferenc és Teleki Sámuel szerepe. Új könyvtártípusok (nemzeti, tudományos, közművelődési, iskolai és szakkönyvtárak). A magyar könyvtári kultúra a dualizmus időszakában.
7. A magyarországi könyvkereskedelem története és a könyvkiadás önállósulása a nyomtatott könyv kezdeteitől a kiegyezésig. Könyvkiadás a kiegyezéstől a II. világháborúig. A könyvkiadás modern szervezeteinek kialakulása (Atheneum, Franklin, Pallas, Révai). Könyvművészet Magyarországon a 20. század első felében: Kner és Tevan. Szakmai szervezetek (Magyar Könyvkereskedők Egylete). A magyar könyvkereskedelem a kiegyezéstől 1945-ig.
8. A magyar sajtó története a kezdetektől 1793-ig. Sajtónk a felvilágosodás és a reformkor, valamint az 1848/1849-es forradalom és szabadságharc idején. Sajtórendészeti eljárások, laptípusok, lapterjesztési szokások és formák a 19–20. század fordulóján. A Horthy-kor és a II. világháború időszakának sajtóviszonyai (pl.: Nyugat, Új Idők, Literatúra, Az EST lapok).
9. Régi könyvek katalogizálása. A régi nyomtatvány fogalma, a régi könyv alaki jellemzői. A régi nyomtatványok katalogizálása az ISBD szabványok alapján. A régi nyomtatványok katalogizálásának nyomtatott segédletei és elektronikus forrásai. Közös katalógusok, régi könyves adatbázisok.
10. Régi könyvek digitalizálása. Digitalizálási szabványok, képformátumok, archiválási megoldások, formátumok.

Információ- és tudásmenedzsment specializáció

1. Felhasználói igény- és piacfelmérések módszerei, azok lebonyolítása, értékelése, a kapott eredmények felhasználása. A versenytársfigyelés fogalma, eszköztára.
2. Gazdálkodó szervezetek tipizálása. Egyéni- és társas vállalkozási formák. A non-profit és költségvetési szervezetek tulajdonságai. Cégalapítás, cégeljárás Magyarországon.
3. A nemzetgazdaság és a gazdálkodó szervezetek működési mechanizmusa. Alapdokumentumok formai és tartalmi kellékei, legfontosabb kritériumai: alapító okirat, bevételi- és költségterv, mérleg és eredmény-kimutatás, árajánlat, szerződés stb.
4. Információs vállalkozások marketingstratégiája, marketing-mixe. Az ingyenes szolgáltatás fogalma, a térítéses szolgáltatások árképzése.
5. Belső és külső PR lehetőségek, üzleti kommunikáció, etikett és protokoll jelentősége a térítéses információszolgáltatások, az információs tanácsadói munka területén. Forrásszerzés – pályázat, lobbitevékenység.
6. Az üzleti információ típusai, azok sajátosságai és forrásai. Legjelentősebb hazai és nemzetközi üzleti tartalomszolgáltatók ismertetése, minősítése.
7. Céginformációs rendszerek Magyarországon és nemzetközi viszonylatban. A céginformáció szintjei, forrásai, szolgáltatói.
8. A felhasználói minőség fogalma, a minőségbiztosítás szerepe és lényege az információszolgáltatásokban. Kockázatelemzés, prevenció, konfliktuskezelés: a válság- és krízismenedzsment alapjai.
9. Könyvtárak az üzleti (térítéses) információk közvetítésében. Magyarországi történeti áttekintés, jelenlegi helyzetkép, jövőbeli fejlesztési irányok, sikeres külföldi példák.
10. A multifunkciós könyvtár modellje – a 21. század információs szakemberével szemben támasztott alapkövetelmények: környezeti tényezők elemzése és az azokra adott lehetséges válaszok ismertetése.

A hallgatóknak lehetőségük nyílik nem az informatikus könyvtáros BA által biztosított specializációkból választaniuk, hanem más alapszak 50 kredites szakterületi ismereteit *minorként*[68] felvenniük. Ebben, a kétszakosság hiányát is csillapítani képes esetben kizárólag a szakmai törzsanyag 20 tételre bővített változatából vizsgáznak.

A mesterszak szóbeli tételsora[69]

1. A könyvtár- és információtudomány evolúciója: történeti áttekintés, jelenlegi helyzetkép, trendek.
2. A könyvtárügy jogszabályi háttere.
3. Az IFLA és az ALA aktuális programjai, jelentősebb nemzetközi szakmai innovációk.
4. A magyarországi könyvtári rendszer fejlesztési irányai nemzetközi kontextusban.
5. A könyvtárak társadalmi felelősségvállalásának lehetséges területei.
6. A non-business szervezetek menedzsmentje és marketingje.
7. A közgyűjtemények társadalmi hasznosságának és finanszírozásának összefüggései, modellértékű kezdeményezések.
8. Az eredményes könyvtárvezetés és -működtetés feladatrendszere, piacgazdasági környezetben elvárt kompetenciái.
9. A pénzügyi kultúra és a vállalkozásfejlesztés támogatása, mint könyvtári funkció.
10. A minőség mérése és értékelése könyvtári és információs szervezetekben.
11. A tudomány mérhetősége, a tudománymetriai mutatók és alkalmazásuk.
12. Metaadat-leíró eszközök és szabványok. A megújult Nemzetközi Katalogizálás Alapelvek. A funkcionális modelleken alapuló katalogizálási szabályzat, forrásleírás és hozzáférés. Az EURIG tevékenysége. Nemzetközi névterek.
13. A szövegösszefüggések kitüntetett szerepe a modern osztályozási rendszerekben. A szintaktikai nyelvek és operátorai.
14. Az automatikus osztályozás és az automatikus szövegelemzés kérdései. Klaszteranalízis módszere.
15. A szakirodalmi dokumentumok típusai és adatbázisaik. Magyar és nemzetközi együttműködések, projektek a kutatások nyilvántartásában.
16. A könyvtárak adatbázis-előállító és -szolgáltató tevékenysége, különös tekintettel a nemzeti könyvtár, az országos szakkönyvtárak, az egyetemi könyvtárak és a megyei hatókörű városi könyvtárak ez irányú feladataira.
17. Kéziratok és nyomtatványok a középkortól napjainkig, a legfontosabb régikönyves katalógusok és adatbázisok. A dokumentumok védelme.
18. A digitalizálás a tudományos és kulturális örökség megőrzésében. Hazai és nemzetközi digitalizálási projektek, digitális dokumentumtárak. Különgyűjtemények digitalizálása – információnövelt hálózati gyűjteménykiadás. Digitális szövegkiadás.
19. Tartalomszolgáltatás és közösségi média, a gyűjtemények jelenléte a közösségi hálózatokban.
20. A főbb szellemitulajdon-védelmi oltalmi formák összehasonlítása, iparjogvédelmi adatbázisok.

Az egyes *képzési szintek könyvtári egymásra épülésének* körülhatárolása történhet a következők szerint:

1. A *BA* képzés elvégzése után a hallgatók könyvtárakban, információszolgáltató intézményekben és a versenyszférában egyaránt információs, tájékoztatási, ügyviteli stb. gyakorlati munkakörökben helyezkednek el.
2. Az *MA* képzés befejezését követően a hallgatók jellemzően nagyobb közkönyvtárakban, egyetemi könyvtárakban, szakkönyvtárakban, vállalati könyvtárakban, illetve a versenyszférában és a közigazgatásban találnak állást. A hatályos jogszabályok eltérő képzettségi követelményeket állítanak a különböző könyvtárosi munkakörökhöz: MA végzettséggel lehet könyvtárakban vezetői munkakört betölteni, de MA szintű diploma kell a főkönyvtárosi, tudományos kutatói kinevezésekhez éppúgy, mint a kulturális szakértői, szakfelügyeleti tevékenységhez. A kutatás, a fejlesztés és az innováció területén nélkülözhetetlen a tudásvagyon menedzselésének képessége, amelyet az MA szint teremt meg.
3. A *PhD* képzés fő feladata a tudományos kutatói utánpótlás, beleértve a könyvtárosképzés számára a minősített oktatók biztosítása.

Duális elemek

Nemcsak a képzések kialakításában, hanem működtetésükben is aktív együttműködésben, közösen dolgozunk a könyvtáros szakmával, annak jeles intézményeivel, képviselőivel:

- Alapszakon 300 óra, mesterszakon 150 óra *szakmai gyakorlat* teljesítése kötelező (a legnépszerűbb partnereink sorrendben: ELTE Egyetemi Könyvtári Szolgálat, Országos Széchényi Könyvtár, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Infodok Kft., Országgyűlési Könyvtár, Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtár, Budapesti Műszaki Egyetem Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár, Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár, Magyar Nemzeti Múzeum

Könyvtára, Országos Idegennyelvű Könyvtár és Zenei Gyűjtemény, Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár, MTA Könyvtár és Információs Központ); a tematika szerinti szakmai gyakorlatok teljes egészében a fogadóintézményekben, az ott dolgozó gyakorlatvezetők instrukciói alapján, felügyeletével és értékelésével zajlanak;[70]

- A *szakdolgozati* (és esetenként a TDK) *témákat* szakmai együttműködő partnereink bevonásával, javaslatuk alapján határozzuk meg, évente szakdolgozati tájékoztató fórumot tartunk, majd számos esetben kettős (belső és külső) témavezetéssel folyik a munka;[71]
- A *doktori témák* a nemzetközi trendeknek megfelelően alakulnak, a 2014-től felvettek kutatásai: mesterséges intelligencia és a könyvtárak; nemzeti könyvtárak funkciórendszere a digitális korban; a BIBFRAME bibliográfiai keretrendszer alkalmazási lehetőségei a magyar könyvtári környezetben; az európai kulturális örökség digitális reprezentációja; a XXI. századi közkönyvtár társadalmi kontextusa; az EU-s és a magyar szerzői jogi aktusok, normaszövegek könyvtári vonatkozású összehasonlító elemzése; helyismereti gyűjtemények a XXI. század digitális világában; az open access és a digitalizált dokumentumok online szolgáltatása; fenntartható digitalizálás; a tárgyak internete és a könyvtár; a magyar nemzeti kulturális javak digitális megőrzésének tudományos, egzakt vizsgálata; a digitalizálás költségei; gamifikáció könyvtári környezetben. A közelmúltban sikerrel megvédett disszertációk: Bella Katalin: A Szépirodalmi Könyvkiadó története (1950–1956); Juhász Éva: Könyvtárgazda(g)ság: pénzügyi vonatkozású korszerű menedzsmenteljárások könyvtári alkalmazása; Lencsés Ákos: A statisztikai adataramlás és adatszabályozás módszerei és lehetőségei a kezdetektől napjainkig Magyarországon; Orbán Anna: Divéky József grafikus élete és munkássága, társadalmi és művészi kapcsolatai a XX. század első felében Arthur Roessler részére írt levelei tükrében. A bírálóbizottság elnökei az ELTE BTK neves professzorai voltak: Kulcsár Szabó Ernő, az MTA rendes tagja; Bollobás Enikő, az MTA levelező tagja; Erdődy Gábor, az MTA doktora; Manherz Károly, kandidátus.[72]
- A Könyvtártudományi doktori program *Részvétel a kutatóhely munkájában* moduljából néhány – az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézete által kötött szakmai együttműködési megállapodásokon nyugvó, aktív és naprakész hallgatói kutatói munkavégzést bizonyító példa:
  - *Országos Közegészségügyi Intézet*[73] – a *Rockefeller Alapítvány* által a világban alapított közegészségügyi központokban üzemelő gyűjteményekkel történő hálózatépítés előkészítése;
  - *OSZK*[74] – az OKR Könyvtárszakmai munkacsoportjában a könyvtári szabványosítási törekvések (RDA, MARC21, BIBFRAME) implementációjának támogatása;[75]
  - *Magyar Cirkusz és Varieté Nonprofit Kft. (MACIVA)*[76] – Múlt, jelen, jövő – egy időben, egy helyen program keretében felhasználói igényfelmérések elvégzése a létesítendő cirkuszinformációs központtal kapcsolatosan, majd részvétel a *Nemzeti Cirkuszművészeti Központ* könyvtárfejlesztésében (Közép-európai Cirkuszművészeti Kutatóközpont és Adattár).[77]
- *Vendégelőadók (beleértve gyakorló könyvtáros oktatók)* rendszeres foglalkoztatása, kurzusok a szakma hazai és nemzetközi neves képviselőivel, záróvizsgákon és doktori szigorlati, munkahelyi vita, védési bizottságokban külső tagként történő felkérések. Külső óraadóink az elmúlt néhány félévből: Amberg Eszter, Csorba Győző Könyvtár; Bándoli Katalin, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár; Bilicsi Erika, MTA Könyvtár és Információs Központ; Giczi András, BME Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár (majd OSZK); Hubay Miklós, Petőfi Irodalmi Múzeum; Kaposi Ildikó, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár; Legeza Dénes, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala; Mátyás Melinda, ELTE Egyetemi Könyvtár (majd Monguz Kft.); Nagy Roland, ELTE Egyetemi Könyvtár; Sárközi Andrea, Országos Idegennyelvű Könyvtár és Zenei Gyűjtemény; Simon András, Monguz Kft.; Sörény Edina, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Egyetemi Központi Könyvtár és Levéltár (majd EMMI); Szabó Panna, ELTE Egyetemi Könyvtár; Székelyné Török Tünde, ELTE Egyetemi Könyvtár; Szüts Etele, Forum Hungaricum Nonprofit Kft. – Magyar Nemzeti Digitális Archívum; Tóvári Judit, Eszterházy Károly Egyetem; Vass Anna Johanna, Magyar Művészeti Akadémia Könyvtára; Winkler Beáta, Állatorvostudományi Egyetem Hutÿra Ferenc Könyvtár, Levéltár és Múzeum.

- *Külföldi vendégelőadók* kutatásaiba is rendszeres bepillantást nyerhetünk. Közülük külön kiemelendő Ragnar A. Audunson (Oslo Metropolitan University), aki évről évre tart kurzusokat doktori hallgatóinknak is. 2017–2018-ban vendégeink voltak még: Maria Micle (West University of Timisoara), Agata Walczak-Niewiadomska (University of Lodz); António Lucas Soares (University of Porto). A Digitális Bölcsészet Központtal együttműködésben pedig a társtudományok részéről hallhattuk Henning Scholz (Europeana), Mike Mertens (DARIAH) és Thorsten Ries (Ghent University), valamint Heinz Werner Kramski (Deutsches Literaturarchiv Marbach) kurzusait.
- *Főállású, mellékfoglalkozású és tiszteletbeli (nyugdíjas) oktatóink* (Barátné Hajdu Ágnes, Bella Katalin, Bibor Máté, Boda Gáborné Köntös Nelli, Boros Tibor, Csík Tibor, Dippold Péter, Fodor János, Kerekes Pál, Kiszl Péter, Kosztyánné Mátrai Rita, Németh Katalin, Patkósné Tóth Zsuzsanna, Sebestyén György, Senkei-Kis Zoltán, Tószegi Zsuzsanna) mindegyike rendelkezik könyvtári- és tájékoztatási intézményben töltött *gyakorlattal.*
- *Projektek* (pl. Hazai György könyvtárának rendezése,[78] FSZEK hallgatói felmérés,[79] tartalomszolgáltatási műhely,[80] Digitális Bölcsészet Központ,[81] Voit Krisztina hagyatékának gondozása,[82] Egyetemi Könyvtárért Alapítvány[83]).
- *Rendezvények* (pl. Nyitott Napok;[84] konferenciák – VKKV,[85] Könyvtártörténet-írásunk a Rákosi-korszakról;[86] könyvbemutatók;[87] könyvtárbusz a Trefort Kertben;[88] szakmai napok, műhelybeszélgetések, kiállítások;[89] szervezett könyvtárlátogatások a hallgatókkal[90]).
- Saját kiadványok, kiterjedt *publikációs* (nemzetközi tudományos, impakt faktoros, de országos médiumokban ismeretterjesztő is) *tevékenység, kapcsolat más diszciplínákkal*.[91]
- Folyamatosan megújuló *infrastruktúra.*[92]
- Élénk *hallgatói részvétel* szakmai eseményeken (pl. MKE vándorgyűlés,[93] IFLA kongreszszus,[94] BOBCATSSS[95]), *ösztöndíj* lehetőségek (pl. OSZK).[96]

A rendezvények közül külön is kiemeljük a *Valóságos könyvtár – könyvtári valóság (VKKV)* című tudományos konferenciasorozatunkat, ahol előadásokkal és kerekasztal-beszélgetésekkel mindenkor fontos szerepet kapnak szakmai életünk jeles (gyakorló) képviselő, könyvtári vezetők, továbbá oktatóink és doktoranduszaink prezentációi, melyek ugyancsak praktikumorientált megközelítést képviselnek. Különösen így volt ez 2019-es szimpóziumunkon, ahol a *Szakmai együttműködő partnereink reflexiói a képzés munkaerőpiaci hasznosulásáról* című panelben megszólalt előadók, illetve a további program során az oktatók és doktoranduszok előadásait is mind-mind átszőtte a gyakorlatiasságra való törekvés, a szakmai fejlesztések támogatásának igénye. A konferenciáról részletes beszámoló olvasható jelen lapszámban*.

Hallgatói kapcsolatok

A képzőhelyek magától értetődően nem csak a leendő munkaadók, hanem a mindenkori hallgatóik együttműködő partnerei is, akikkel a harmonikus kapcsolat kialakítása, igényeik megvitatása és a képzés folytonos fejlesztése vitathatatlan. A *kooperáció* területei:

- nappali mellett levelező munkarendű képzési forma megerősítése;
- lemorzsolódás csökkentése;
- Intézeti Tanács (és további egyetemi fórumok);
- Könyvtár- és Információtudományi Képzések Kollégiumában a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciájának képviselője is tag;
- félévente a képzési tapasztalatok egyeztetése;
- hallgatói javaslatok megvitása;
- Oktatás Hallgatói Véleményezésében (OHV) foglaltak monitorozása, a szükséges intézkedések megtétele;
- közös rendezvények;
- rendszeres fogadóórák stb.

Statisztikák

E fejezetben a felsőfokú képzéssel kapcsolatos statisztikákba nyújtunk betekintést, részben az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézetének *(1–3. ábra)*,[97] részben az *Oktatási Hivatal Diplomás Pályakövető Rendszer Adminisztratív Adatbázisok Egyesítése (DPR AAE)*[98] kimutatásai[99] és a *Felsőoktatási Információs Rendszert (FIR)* is vizsgáló elemzései[100] *(4–12. ábra)* alapján:

1. informatikus könyvtáros alapképzésre és mesterképzésre felvett hallgatók száma 2014–2019 között;

* Fodor János: Konferencia és ünnep. Valóságos könyvtár – Könyvtári valóság IV. konferencia az Eötvös Loránd Tudományegyetemen.

2. informatikus könyvtáros alapképzésre felvett hallgatók száma 2019-ben;
3. könyvtártudomány mesterképzésre felvett hallgatók száma 2019-ben;
4. informatikus könyvtáros BA DPR AAE;
5. informatikus könyvtáros BA DPR szakmatérkép;[101]
6. könyvtártudomány MA DPR AAE;
7. informatikus könyvtáros BA lezárása (FIR);
8. informatikus könyvtáros BA hiányzó oklevelek (FIR);
9. informatikus könyvtáros BA és MA leggyakoribb frissdiplomás foglalkozások (DPR AAE);
10. informatikus könyvtáros BA abszolutóriumot szerzett hallgatók munkahelyének szektora (DPR AAE);
11. könyvtártudomány MA abszolutóriumot szerzett hallgatók munkahelyének szektora (DPR AAE);
12. informatikus könyvtáros BA abszolutóriumot szerzett hallgatók átlagos havi bruttó jövedelme (DPR AAE).[102]

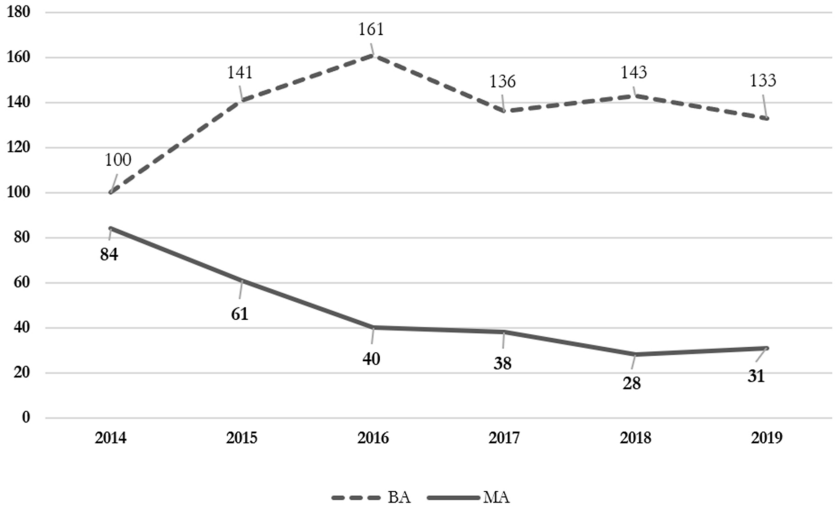

1. ábra

Informatikus könyvtáros alapképzésre és mesterképzésre (nappali és levelező tagozat) felvett hallgatók száma 2014–2019 között

Forrás: Felvi.hu alapján Németh Katalin (ELTE BTK)

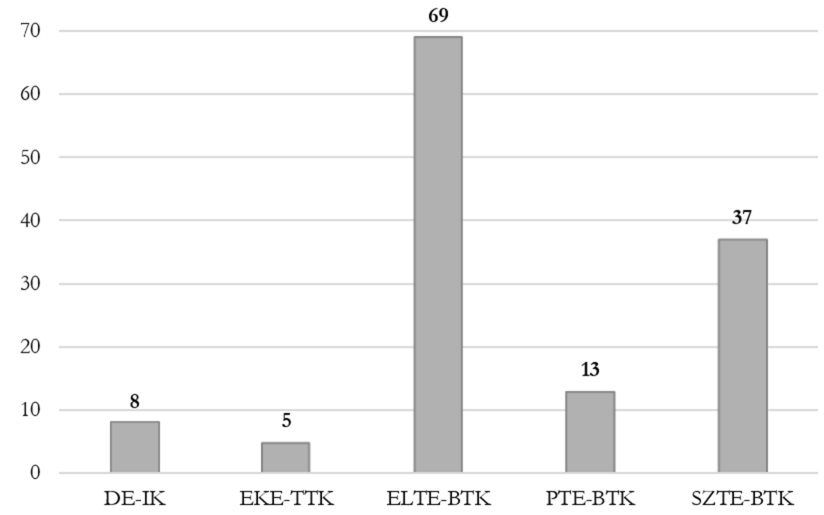

2. ábra

Informatikus könyvtáros alapképzésre (nappali és levelező tagozat) felvett hallgatók száma 2019-ben

Forrás: Felvi.hu alapján Németh Katalin (ELTE BTK)

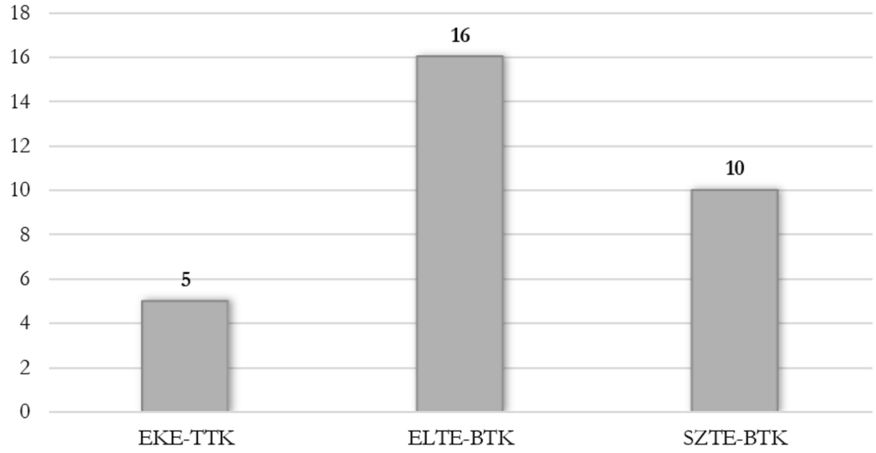

3. ábra

Könyvtártudomány mesterképzésre (nappali és levelező tagozat) felvett hallgatók száma 2019-ben
Forrás: Felvi.hu alapján Németh Katalin (ELTE BTK)

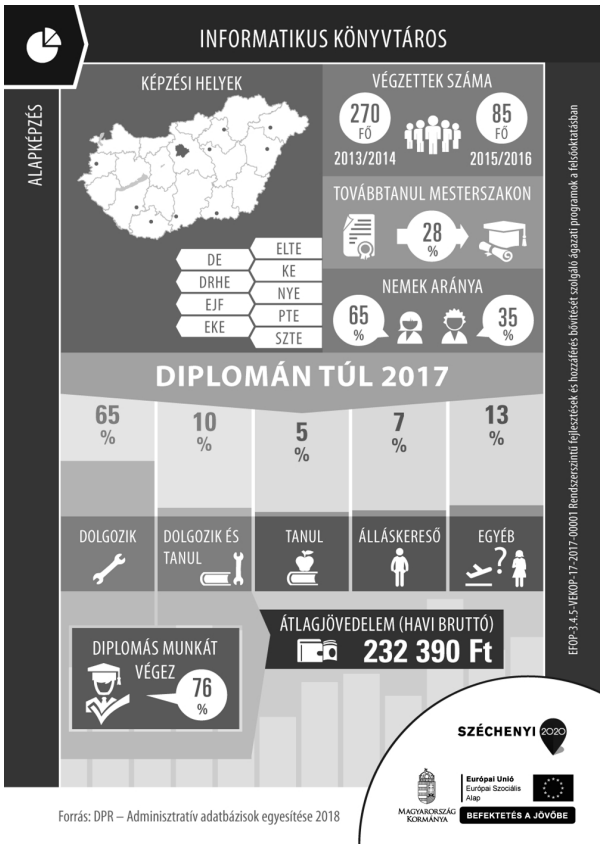

4. ábra

Informatikus könyvtáros BA. Végzés utáni kilátások (DPR AAE, 2015/2016-ban végzettek 2017. decemberi, 2018-ban egységesített adatai)
Forrás:
https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzesek/szakleirasok/!Szakleirasok/index.php/szak/42/vegzes_utani_kilatasok

5. ábra

Informatikus könyvtáros BA. Szakmatérkép (2015)

Forrás: https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzesek/szakleirasok/!Szakleirasok/index.php/szak/42/szakmaterkep

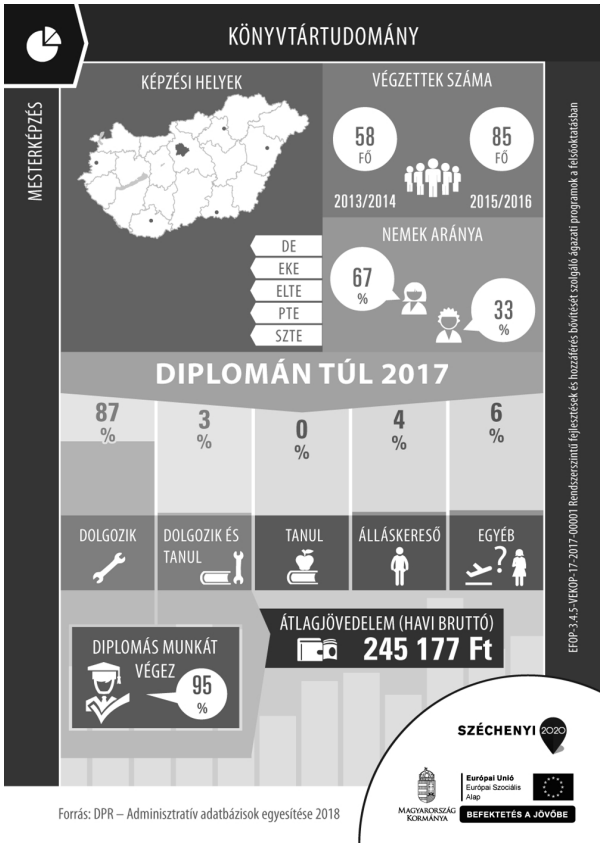

6. ábra

Könyvtártudomány MA. Végzés utáni kilátások (DPR AAE, 2015/2016-ban végzettek 2017. decemberi, 2018-ban egységesített adatai)

Forrás:
https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzesek/szakleirasok/!Szakleirasok/index.php/szak/234/vegzes_utani_kilatasok

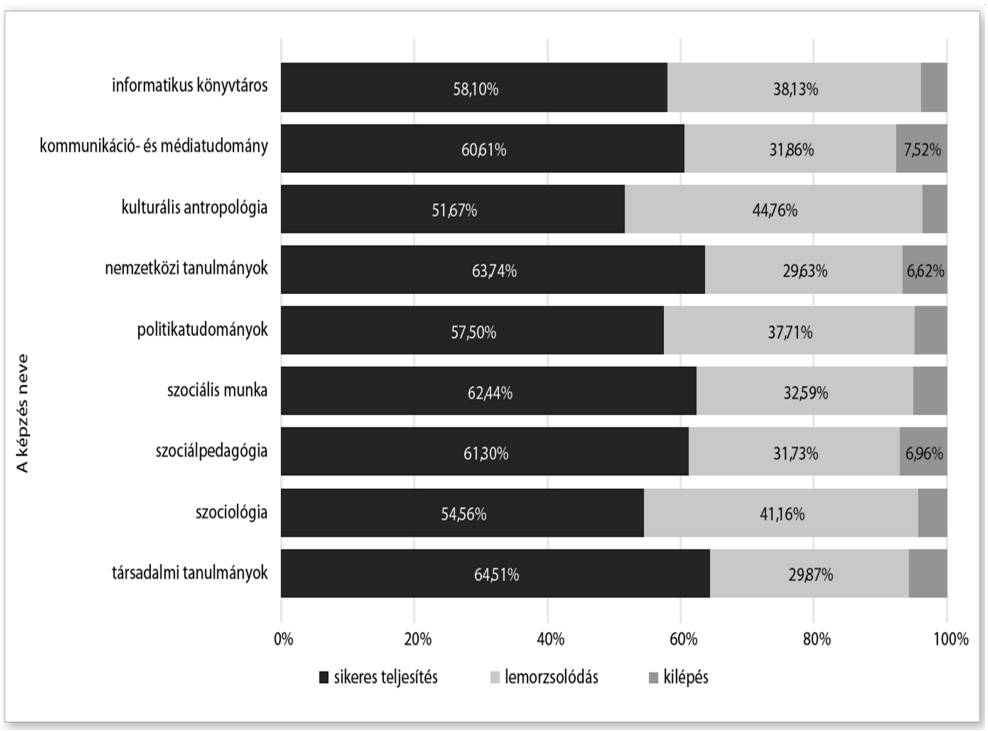

7. ábra

Lezárt képzések esetében a képzés vége státuszainak megoszlása a 2006/2007. tanévtől a társadalomtudományi alapképzéseken (FIR, 2019. február 12-i állapot)

Forrás: VERES Edit – HOSZNYÁK András: 6. p.

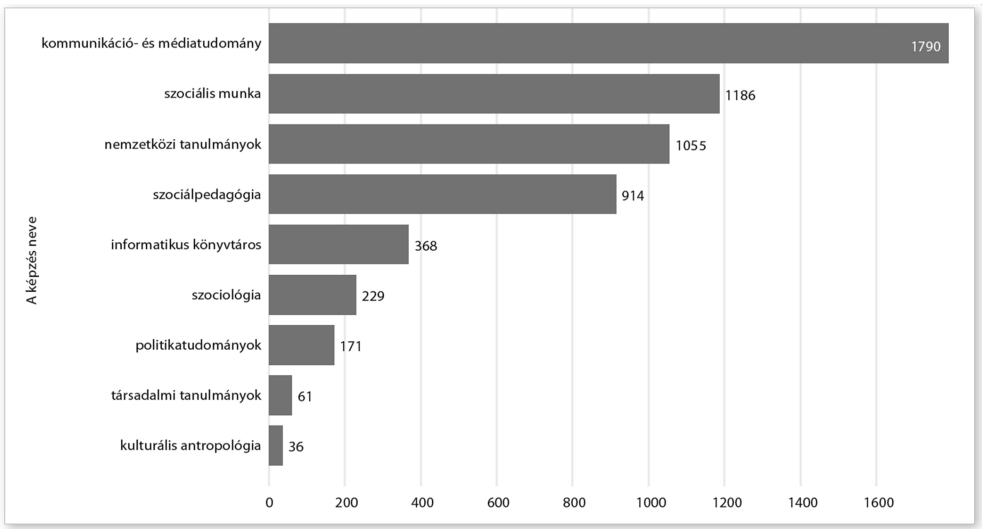

8. ábra

A hiányzó oklevelek száma a 2006/2007. tanévtől a társadalomtudományi alapképzéseken (FIR, 2019. február 12-i állapot)

Forrás: VERES Edit – HOSZNYÁK András: 8. p.

9. ábra

A leggyakoribb frissdiplomás foglalkozások a 2013/2014-es és a 2015/2016-os tanévben a társadalomtudományi alap- és mesterszakon végzettek esetében (DPR AAE 2017. decemberi, 2018-ban egységesített adatai)
Forrás: HARKÁNYI Ádám Máté – HOSZNYÁK András – VERES Edit: 17. p.

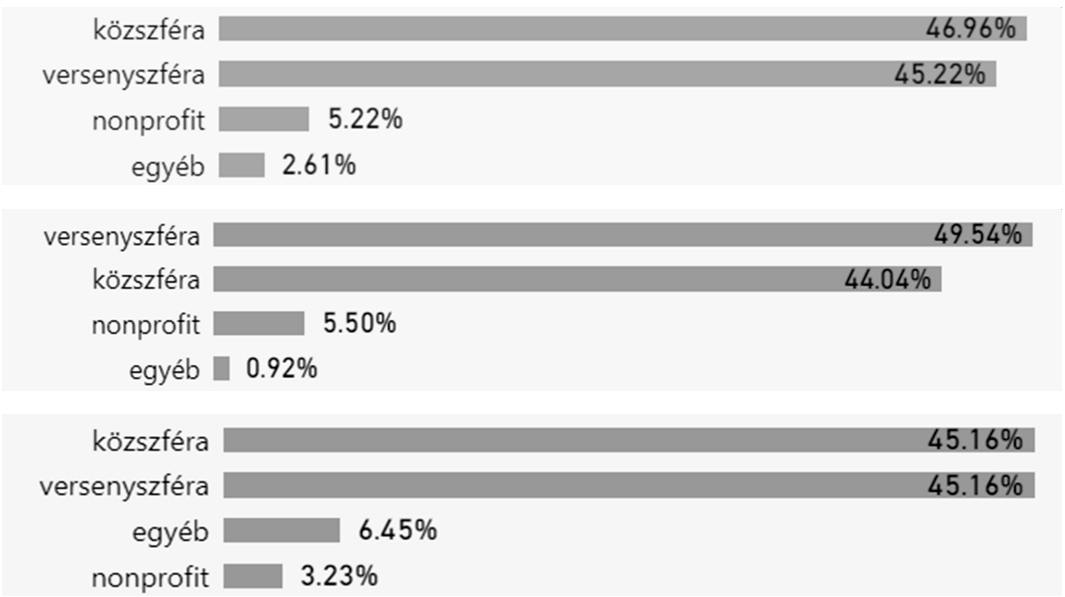

10. ábra

Az informatikus könyvtáros BA abszolutóriumot szerzett hallgatók munkahelyének szektora képzés vége tanéve szerint: a) 2011–12, b) 2013–14, c) 2015–16. (DPR AAE 2017. decemberi, 2018-ban egységesített adatai)
Forrás: https://diplomantul.hu/adminisztrativ-adatbazisok-egyesitese

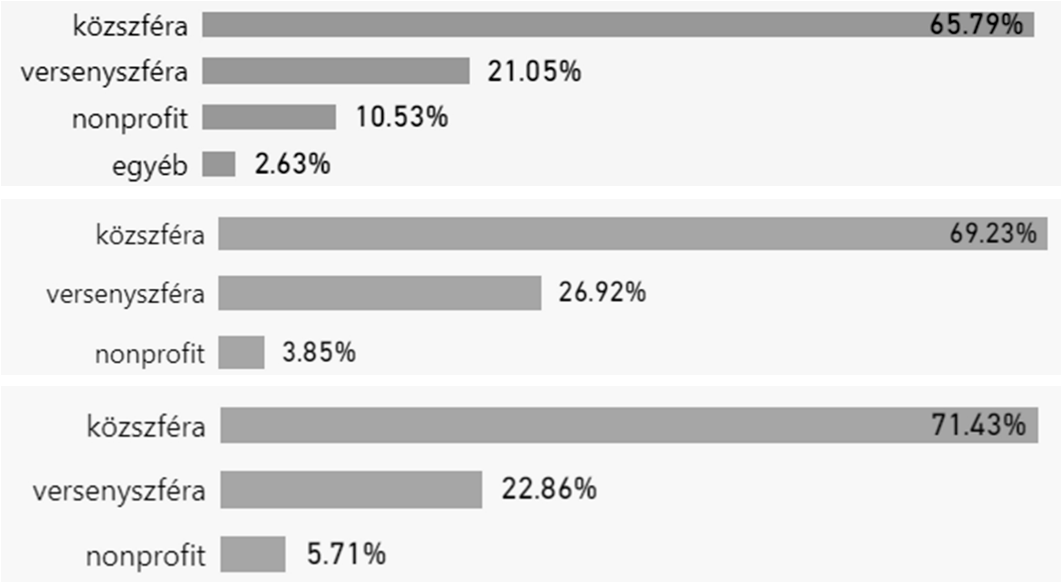

11. ábra

A könyvtártudomány MA abszolutóriumot szerzett hallgatók munkahelyének szektora képzés vége tanéve szerint: a) 2011–12, b) 2013–14, c) 2015–16. (DPR AAE 2017. decemberi, 2018-ban egységesített adatai)
Forrás: https://www.diplomantul.hu/adminisztrativ-adatbazisok-egyesitese

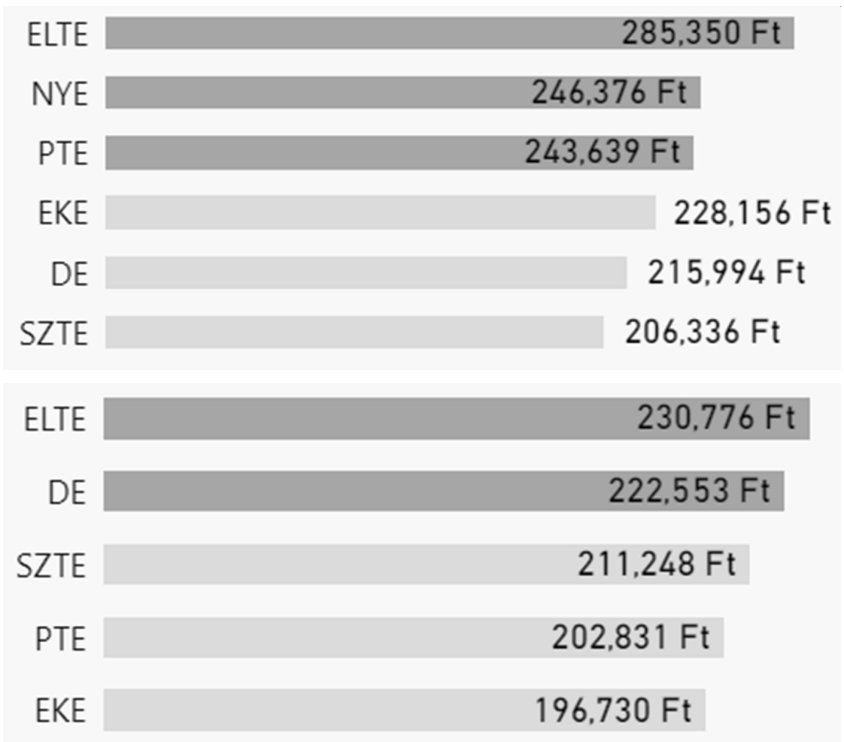

12. ábra

Az informatikus könyvtáros BA abszolutóriumot szerzett hallgatók 2017. évi átlagos havi bruttó jövedelme szektora a képzés vége tanéve szerint: a) 2011–12, b) 2013–14. (DPR AAE)
Forrás: https://www.diplomantul.hu/adminisztrativ-adatbazisok-egyesitese

Igyekeztünk a ma, 2020. január derekán elérhető legfrissebb nyilvánosan elérhető adatokat összegyűjteni, saját intézetünk összeállításait is felhasználni, s a teljességre törekvés érdekében kompromisszumot kötve, akár különböző időszakra vonatkozó számsorokat is egymás mellett szerepeltetni. A FIR és a DPR AAE esetében mindig nézni kell a végzés tanévét, az adatok tárgyévét, illetve az egységesítés/publikálás időpontját is. Aláhúzzuk, hogy az elmúlt néhány évben a felsőoktatási intézmények és a könyvtári terület befolyásán belül és kívül eső változások egyaránt végbementek, melyek hatást gyakoroltak a képzés életciklusára a jelentkezésektől a végzésig, majd (vagy közben is) az elhelyezkedésig. Ábráink ezért a *tendenciák* érzékeltetését hivatottak szolgálni azzal, hogy felhívjuk a kollégák figyelmét a közölt primer források felkeresése alapján a mindenkor legújabb adatok felkutatására. Érdeklődéssel tekintünk az elé, hogy az *Oktatási Hivatal* által indított *Diplomán túl* portálon „*várhatóan 2020 őszén kerülnek publikálásra DPR AAE legújabb adatai, amelyek már a 2017/18 tanévben végzettekre vonatkozóan is elérhetők lesznek. A munkaerőpiaci adatok a 2019. decemberi állapotokat fogják majd mutatni.*”[103]

Beavatkozási területek

A statisztikákból leolvashatóan a képzési helyszínek (11-ről 5-re[104]) zsugorodása, illetve a hallgatók, *jellemzően a mesterfokú szakirányú végzettségű könyvtárosok számának csökkenése, alapszakon végzettek esetében pedig a könyvtári szektoron kívüli munkavállalás erősödése, azaz a könyvtárak munkaerőpiaci megtartó erejének gyengülése* nemcsak magyarországi sajátosság.[105] A képzést övező nemzetközi szakértői elgondolások[106] azonban csak részben szolgálhatnak a magyarországi képzésfejlesztés révkalauzaként, hiszen a nemzeti adottságoknak megfelelő adaptációjukat az alábbi hazai tényezők is befolyásolják (nem fontossági sorrendben):

- *emelt szintű érettségi bevezetése* (és a majdan bevezetésre kerülő kötelező nyelvvizsga[107]) – elsősorban a vidéki képzőhelyeket sújtja;
- *könyvtároskép és szakmai presztízs*, a könyvtáros szakmáról alkotott sztereotípiák,[108] modern könyvtárimázs és *korszerű toborzási akciók* fejlesztése, valamint a felsőoktatásból kimaradt és más szakos hallgatók intenzívebb megszólítása;[109]
- felvettek *lemorzsolódásának* csökkentése[110] – már a felvettek között is tapasztalható, hogy be sem iratkoznak (a 2019/2020-as tanévben, az ELTE BTK-n nappali és levelező tagozaton, informatikus könyvtáros alapszakon 14,5%, míg könyvtártudomány mesterszakon 6% meg sem kezdte a tanulmányait), majd később különböző okokból – például munkavállalás, külföldi tanulmányok, tanulási nehézségek, nem az elképzelésnek megfelelő szakválasztás, szociális vagy egészségügyi problémák – ugyancsak többen elhagyják a képzést (országos adatok a *7. ábrán*) jellemzően az alapszakon, a mesterszakon már elenyésző számban[111]);
- a 2008-ban utoljára módosított *közalkalmazotti bértábla* anomáliái, „összecsúszása” a garantált bérminimummal, a *BA és MA végzettek bruttó bére közti minimális különbség* (DPR AAE: 232 390 Ft vs. 245 177 Ft, a köz- és a versenyszféra kereseteit is beleértve 2017-ben, *4., 6. és 12. ábra*), a bruttó havi átlagbér ma Magyarországon 365 100 Ft[112] – a szakokon valószínűsíthetően ezért is tanul hagyományosan *több nő, mint férfi;*
- a képzés elsődleges célja Magyarország legnagyobb kulturális intézményrendszere, a könyvtári hálózat számára a szakemberek biztosítása – a képzőhelyek által nem befolyásolható okokból sok a *pályaelhagyó a versenyszféra irányába* (a *10. és 11. ábrákról* leolvasható, hogy alapszak után a hallgatók kb. fele elhagyja a szakmát, a mesterszakot követően ez a szám jóval csekélyebb, 1/3 alatti)[113] – *nemzetgazdasági szinten a képzés viszont jól hasznosul,* a DPR AAE szerint igen alacsony a végzettek között az álláskeresők aránya (2017-ben BA: 7%, MA: 4%; *4. és 6. ábra*), a korábbi (túlkínálati) helyzettel ellentétben a könyvtárakban nincs szakmai, elsősorban mesterszakot végzett utánpótlás, a diplomások egyre inkább könyvtárakon kívül helyezkednek el, könyvtári *túlkereslet* állt elő;[114]
- *segédkönyvtáros OKJ* elszívó hatása: „*A Bizottság egyúttal felhívja a jogalkotók figyelmét olyan anomáliákra, amelyek a felsőoktatási szférán kívüli, ám annak működését közvetetten mégis érintő jogalkotás eredményez. Ilyen pl. a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény végrehajtásáról a művészeti, a közművelődési és a közgyűjteményi területen foglalkoztatott közalkalmazottak jogviszonyával összefüggő egyes kérdések rendezésére született 150/1992. (XI. 20.) Korm. rendelet 6/B. §-a, ami OKJ szerinti segédkönyvtárosi szakképesítéssel is lehetővé teszi könyvtárvezetői beosztások betöltését*

nem szakirányú felsőfokú végzettséggel és szakképesítéssel rendelkező személyek számára. A bizottság véleménye szerint az ilyen, a felsőoktatás területén kívül eső jogalkotás leértékeli a felsőoktatásban szerezhető szakmai végzettségeket és szakképesítéseket, amitől a szakmai követelmények biztosítása érdekében tartózkodni kell" – részlet a Bologna-revízió kapcsán a Magyar Rektori Konferencia Társadalomtudományi Bizottságának (MRK TTB) 2019. november 4-én megfogalmazott javaslatából;

- felmérések szerint a hallgatók jelentős része már nappali tagozaton is munkát vállal,[115] továbbá a munkáltatók anyagi hozzájárulása a további végzettséghez elenyésző, a frissen végzettek több mint fele munkaidőn kívül vett részt a képzésben,[116] így a *levelező képzés* erőteljesebb ágazati (EMMI közgyűjteményi – BA, MA, PhD – és köznevelési – OTAK, RTAK) támogatása szükséges, ne csak tanfolyamokra legyen fordítható a keret;
- *forráshiány:* a *társadalomtudományi normatíva* (BA: 300 000–600 000 Ft/fő/év MA: 450 000–800 000 Ft/fő/év)[117] szűkösnek bizonyul, hiszen rendkívül eszközigényes és külső szakértők bevonásával működtethető a képzés[118] (az eseti, nagy közgyűjteményi projektek – a közelmúltból a *Cselekvő közösségek* és *Az én könyvtáram* – nem szólították meg a felsőoktatást, a tanfolyami továbbképzésekre koncentráltak);
- *információhiány az államilag finanszírozott félévekről:* a nemcsak nappali, hanem levelező tagozaton is állami ösztöndíjjal támogatott finanszírozási formában végezhető BA és MA képzésről – a 2006 előtt, főiskolán vagy egyetemen végzett személyek esetében a még rendelkezésre álló állami ösztöndíjjal támogatott félévek száma rendszerint elegendő ahhoz, hogy a mesterszakot, akár levelező tagozaton is állami ösztöndíjjal támogatott finanszírozási formában végezhessék el;[119]
- *munkáltatói ösztöndíjprogramok*[120] hiánya;
- *kétszakosság „pótlása"* – alapszakos minor (informatikus könyvtáros BA specializáció helyett más szak 50 kredites modulja vagy fordítva, kiemelkedő hallgatók esetében kredit-túlfutási díjfizetés nélkül, honorácior státuszban a specializáció és minor is egyaránt végezhető[121]) vagy posztgraduális MA képzés (a mesterképzésre nem csak főiskolai szintű vagy alapszakos könyvtáros – szakirányú – diploma birtokában jelentkezhetnek az érdeklődők, hanem kreditelismertetési eljárás, illetve részismereti képzés[122] után más szakokról is lehetséges a bemenet);
- az informatikus könyvtáros BA *szakelnevezés* és végzettség a szóba jöhető alternatívák közül bevált, az MA azonban javítható: könyvtártudomány helyett könyvtár- és információtudomány MA lenne kívánatos (ld. Bologna-revízió: MRK TTB javaslata), illetve a végzettségek elnevezésében mindenütt a nemzetközi normáknak megfelelő angol terminológia bevezetése, azaz *Bachelor of Library and Information Science* és *Master of Library and Information Science* (ld. SJR, WoS) – az oklevélbe kerülő végzettség mindkét szinten *informatikus könyvtáros,* mesterszinten *okleveles informatikus könyvtárosként* megkülönböztetve (MA-ban elválik a szakelnevezéstől);
- *kiégés, fásultság.*[123]

Személyre szabott professzionalizmus – könyvtár és könyvtáros

Bizonyos gyakorlati kérdésekre az elmélet ad(hat) választ, így a LIS *alkalmazott tudományként* és alkalmazott tudományegyetemi képzésként a társadalmi igényeknek, illetve a kulturális/társadalmi innováció elvárásainak felel meg. Természeténél fogva *interdiszciplináris.*[124] A kutatásnak és a képzésnek elsősorban a könyvtári rendszert kell szolgálnia, azzal szorosan együttműködnie. A könyvtáros társadalomtudományi területen végzett, multidiszciplináris kompetenciákkal felvértezett, jelentős humán műveltséggel rendelkező szakember.

A könyvtáraknak mint munkáltatóknak jelentős fejtörést okoz a *versenyszféra abszorpciója.* A *sokoldalú felkészültségű* frissdiplomás könyvtáros szakemberek *új szerepekben* is képesek helytállni, valamenynyi gazdasági szektorban keresetté, szívesen foglalkoztatottakká váltak, a képzés tehát eredményesen működik.[125] A könyvtárakban végzett tevékenységek ugyancsak kiszélesedtek, ezzel új (egy ideig atipikusnak számító) munkakörök keletkeztek (az oktatási funkcióhoz kapcsolódó amerikai példák: „Embedded Librarian [„beépített" könyvtáros]; Academic Liaison Librarian [tanszéki kapcsolattartó könyvtáros]; Outreach and Instruction Librarian [kapcsolatépítésért és használóképzésért felelős könyvtáros]; Continuing Education Specialist [továbbképzési szakértő]; Student Enrichment Librarian [hallgatói eredményességet segítő könyvtáros]; Information

Literacy Coordinator [információs műveltségi koordinátor]; Customer Service Librarian [ügyfélszolgálati könyvtáros]; Director of Research and Instructional Support [kutatás- és oktatástámogató szolgáltatások vezetője]; Librarian for Instructional Design, Outreach, and Training [oktatástervezésért, kapcsolatépítésért és képzésért felelős könyvtáros]").[126] Az információökológiában újként jelentkező markánsabb irányok (leágazások)[127] specializációként vagy esetleg önálló szakként (pl. digitális bölcsész[128] és írott kulturális örökség kezelő[129]) kooperálva, a könyvtárosképzés *mellett és nem helyett* jöhetnek számításba: a világ vezető könyvtári intézményeit (pl. Birtish Library, Library of Congress, New York Public Library, Harvard Library) továbbra is könyvtáraknak nevezik, ahogy a tudományterület és a képzés elnevezésében is LIS a *nemzetközi terminológia,*[130] valamint e szakfolyóirat is *Könyvtári Figyelő* címmel jelenik meg.

A jelenlegi könyvtárigazgatók *felelőssége* igen nagy, ugyanis ők fogják meghatározni, hogy a következő könyvtáros (vezetői) generációktól megkövetelik-e a könyvtáros szakirányú (mester)végzettséget. A témában néhány hónappal ezelőtt publikált amerikai felmérés eredményei szerint a tudományos (egyetemi- és szak)könyvtárak vezetőinek többsége rendelkezik *szakirányú mesterdiplomával, és a könyvtárvezetői munkához szükségesnek tartja annak meglétét.*[131]

„Mindenki annyit ér, ahogy betölti hivatását"[132]

Tanulmányunkban Billédi Ferencné több mint három évtizeddel ezelőtt, az MKE 50., jubileumi vándorgyűlésén elhangzott gondolatait követve kívántuk a képzés szempontjából igazolni, hogy „*nem az a dolgunk, hogy beszéljünk a könyvtári hivatás szépségeiről, hanem hogy alaposan feltárjuk a nehézségeket; érzékenyen és rugalmasan alkalmazkodjunk a társadalom, valamint a magunk szabta követelményekhez.*"[133] Ugyancsak igazolni véljük Hajnal Ward Judit amerikai tapasztalatait, azaz „*a könyvtár szak feladata a szakma elméleti és gyakorlati alapjainak átadása révén olyan komplex informatikai ismeretekkel rendelkező, változatos orientáltságú könyvtárosok kibocsátása, akik a gyorsan változó környezetben képesek lesznek felelősségteljes pozíciók betöltésére, elfogadják és támogatják a változást a szakma fejlődése érdekében, és az ismeretszerzést, szakmai továbbképzést és a tanulást élethosszig tartó folyamatnak tekintik.*"[134]

A könyvtárosképzés helyzete rendkívül összetett megközelítést és hosszú távú tervezést igényel, a diploma egy életen át elkísér. A folyamatosan megújuló képzés stabil alapokon nyugszik, széleskörű karrierlehetőséget biztosít, a végzetteket nagy arányban foglalkoztatja a versenyszféra, ami *kvalitatív* erősségeit, piacképességét, univerzalitását bizonyítja. Az olvasóra bízzuk annak *kvantitatív* megítélését, mi lenne, ha a kkezdőfizetése a versenyszféra bérszínvonalát csak közelítené, és ha a szakmai presztízsünk csekély mértékben is javulna? Egy sor sikeres könyvtári projektet, valóban egységes könyvtári rendszert és egységben gondolkodó könyvtárosokat tudnánk felmutatni a szigetszerű jó gyakorlatok helyett?

Jegyzetek és irodalom

(Az elektronikus források megtekintése: 2020. január 27.)

1. Máté evangéliuma. 7. fejezet. Magyar Bibliatársulat újfordítású Bibliája 1990. Forrás: https://szentiras.hu/UF/Mt7
2. VARJAS Béla: Könyvtárosképzés. = Magyar Könyvszemle, 63. évf. 1947. 1. sz. 6. p. Forrás: https://epa.oszk.hu/00000/00021/00389/pdf/mkszle_1947korr_004-013.pdf
3. Fokozatváltás a felsőoktatásban. Középtávú szakpolitikai stratégia 2016. 148 p. Forrás: https://www.kormany.hu/download/c/9c/e0000/Fokozatvaltas_Felsooktatasban_HONLAPRA.PDF
4. Fokozatváltás a felsőoktatásban középtávú szakpolitikai stratégia 2016. Cselekvési terv 2016–2020. Emberi Erőforrások Minisztériuma. 124 p. Forrás: https://www.kormany.hu/download/b/fa/11000/EMMI%20fokozatv%C3%A1lt%C3%A1s%20fels%C5%91oktat%C3%A1s%20cselekv%C3%A9si%20terv%20Sajt%C3%B3%20%C3%A9s%20Kommunik%C3%A1ci%C3%B3s%20F%C5%91oszt%C3%A1ly%2020170627.pdf
5. Kormányzat. Innovációs és Technológiai Minisztérium. Felsőoktatásért, Innovációért és Szakképzésért Felelős Államtitkárság. Forrás: https://www.kormany.hu/hu/innovacios-es-technologiai-miniszterium/tudas-es-innovacio-menedzsmentert-felelos-allamtitkarsag
6. Ki hová tartozik? Elkészült az új tudományági besorolás. MTA. 2016. szeptember 12. https://mta.hu/mta_hirei/ki-hova-tartozik-elkeszult-az-uj-tudomanyagi-besorolas-106818 Tudományági Nómenklatúra. MTA. 2017. október 17. Forrás: https://mta.hu/doktori-tanacs/tudomanyagi-nomenklatura-106809

7. Tájékoztató a Frascati-rendszerű tudomány-rendszertani osztályozás bevezetéséről a Magyar Tudományos Művek Tárában. MTMT. Forrás: https://www.mtmt.hu/hirek/tajekoztato-frascati-rendszeru-tudomany-rendszertani-osztalyozas-bevezeteserol-magyar
8. Frascati Manual. OECD. Forrás: http://www.oecd.org/sti/inno/frascati-manual.htm
9. „Information Science & Library Science covers resources on a wide variety of topics, including bibliographic studies, cataloguing, categorization, database construction and maintenance, electronic libraries, information ethics, information processing and management, interlending, preservation, scientometrics, serials librarianship, and special libraries." Master Journal List. Scope Notes. Social Science Citation Index (SSCI). Web of Science (WoS). Forrás: http://mjl.clarivate.com/scope/scope_ssci/#WU
10. Library and Information Science. Journal Rankings. SJR – Scimago Journal & Country Rank. Forrás: https://www.scimagojr.com/journalrank.php?category=3309
11. PANDITA, Ramesh – SINGH, Shivendra: Research Growth in LIS During Last Decade: a Study. = Library Review, 64. évf. 2015. 8–9. sz. 514–532. p. Forrás: https://doi.org/10.1108/LR-04-2015-0037
12. HJØRLAND, Birger: Library and Information Science (LIS). = ISKO Encyclopedia of Knowledge Organization. Szerk. Birger Hjørland and Claudio Gnoli. Forrás: http://www.isko.org/cyclo/lis
13. MOLNÁR Barbara: Digitális nyomolvasó kerestetik. = HVG, 38. évf. 2016. március 12. 11. (1915.) sz. 54. p.
14. European Curriculum Reflections on Library and Information Science Education. Szerk. Leif Kajberg and Leif Lørring. Copenhagen, Royal School of Library and Information Science. 2005. 241 p. Forrás: http://euclid-lis.eu/wp-content/uploads/2014/02/european-curriculum-reflections.pdf és TAMMARO, Anna Maria: The Bologna Process Impact on Library and Information Science Education: Towards Europeisation of the Curriculum. In: Library and Information Science Trends and Research: Europe. Szerk. Amandna Spink – Jannica Heinström. Bingley, Emerald. 2012. 195–215. p. (Library and Information Science; 6.) Forrás: https://doi.org/10.1108/S1876-0562(2012)0000006012
15. Pl.: KISZL Péter: „Tessék választani!" Informatikus könyvtárosok mesterképzésen innen, alapképzésen túl. = Könyvtári Levelező/lap, 20. évf. 2008. 12. sz. 5–8. p. Forrás: http://www.epa.oszk.hu/00300/00365/00085/pdf/00085.pdf és KISZL Péter: Ízlik-e a bolognai? A többciklusú informatikus könyvtárosképzés eddigi tapasztalatai. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 57. évf. 2010. 1. sz. 3–14. p. Forrás: http://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/7651
16. Az ELTE BTK Könyvtártudományi doktori programjáról bővebben: KISZL Péter: Kutatás és innováció – kompetenciafejlesztés a könyvtár- és információtudományi doktori képzésben. In: Szakmai ismeretek és készségek – átalakuló hivatás. Válogatott könyvtártudományi tanulmányok. Szerk. Barátné Hajdu Ágnes. Budapest, Magyar Könyvtárosok Egyesülete. 2020. [megjelenés alatt]
17. IFLA Trend Report 2019 Update. Forrás: https://trends.ifla.org/update-2019
18. Trends. American Library Association. Forrás: http://www.ala.org/tools/future/trends
19. Egy közkönyvtári és egy szakkönyvtári példa a nemzetközi trendekről: GISOLFI, Peter: New trends that define the 21st-century library. In: Advances in Library Administration and Organization. Szerk. Delmus E. Williams – Janine Golden – Jennifer K. Sweeney. Bingley, Emerald. 2015. 173–195. p. (Advances in Library Administration and Organization; 33.) Forrás: https://doi.org/10.1108/S0732-067120150000033005 és Association of College and Research Libraries. Academic Library Impact: Improving Practice and Essential Areas to Research. Összeáll. Lynn Silipigni Connaway – William Harvey – Vanessa Kitzie – Stephanie Mikitish (OCLC Research). Chicago, Association of College and Research Libraries. 2017. Forrás: http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org.acrl/files/content/publications/whitepapers/academiclib.pdf
20. Dokumentum-központú, ingyenes alapszolgáltatások; jelentős hozzáadott értékkel bíró, információ-központú, esetenként térítéses szolgáltatások; kulturális örökség megőrzése, átörökítése; közösségi tér; szociális funkció; kiegészítő szolgálatatások. Ismerteti: KISZL Péter: Könyvtárak a közösségért – New Yorkban. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 61. évf. 2014. 9. sz. 315–316. p. Forrás: http://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/433/402
21. ABDULLAHI, Ismail szerk.: Global Library and Information Science. Berlin–Boston, De Gruyter Saur. 2017. (IFLA Publications; 174.) Forrás: https://www.degruyter.com/view/product/453579
22. CAMPBELL-MEIER, Jennifer – HUSSEY, Lisa: Exploring Becoming, Doing, and Relating within the Information Professions. = Journal of Librarianship and Information Science, 51. évf. 2019. 4. sz. 962–973. p. Forrás: https://doi.org/10.1177/0961000618757298 és FRASER-ARNOTT, Melissa Ann: Evolving Practices and Professional Identity: How the New Ways We Work Can Reshape Us as Professionals and a Profession. = IFLA Journal, 45. évf. 2019. 2. sz. 114–126. p. Forrás: https://doi.org/10.1177/0340035218810960
23. LUGYA, Fredrick Kiwuwa: What Counts as a Science and Discipline in Library and Information Science? = Library Review, 63. évf. 2014. 1–2. sz. 138–155. p. Forrás: https://

doi.org/10.1108/LR-08-2013-0103 és AUDUNSON, Ragnar A.: Do We Need a New Approach to Library and Information Science? = Bibliothek Forschung und Praxis, 42. évf. 2018. 2. sz. 357–362. p. Forrás: https://doi.org/10.1515/bfp-2018-0040

24. A könyvtári trendek, a könyvtárvezetés, a szakmai irányítás, a könyvtárpolitika és a könyvtárügy, a könyvtári rendszer működtetése, valamint a költségvetéstervezés és a gazdálkodás kurrens témaköreit az egyes könyvtártípusok szemszögéből a gyakorlati (vezető) szakemberek bevonásával tárgyaló előadásfolyam 2019 őszi szemeszterben zajlott alkalmairól tudósít: Piacgazdaság és könyvtárügy – vezetői kompetenciafejlesztés mesterfokon. ELTE LIS. http://elte-lis.blogspot.com/2019/12/piacgazdasag-es-konyvtarugy-vezetoi.html Korábbi híradás a szaksajtóból: KISZL Péter: Generációk találkozása: kérdések és válaszok napjaink könyvtárügyéről. = Könyvtári Levelező/lap, 28. évf. 2016. 8. sz. 7–13. p. Forrás: http://epa.oszk.hu/00300/00365/00179/pdf/EPA00365_konyvtari_levelezo_lap_2016_08_007-013.pdf
25. Mikrocenzus 2016. 13. A foglalkozások presztízse. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal. 2018. 9. p. Forrás: https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mikrocenzus2016/mikrocenzus_2016_13.pdf
26. PRÓKAI Eszter: Még pedikűrözni is jobban megéri, mint könyvtárosnak lenni. = Index. 2018. március 21. Forrás: https://index.hu/belfold/2018/03/21/meg_pedikurozni_is_jobban_megeri_mint_konyvtarosnak_lenni és „Magyarországon csak az engedheti meg magának, hogy főállású könyvtáros legyen, aki szerzetes, örökölt, lottón nyert, eltartják, másülönben a szabadidejében is a megélhetésért küzd" – idézi egy német kolléga véleményét: JUHÁSZ Éva: Könyvtárgazda(g)ság: pénzügyi vonatkozású korszerű menedzsmenteljárások könyvtári alkalmazása. Doktori (PhD) disszertáció. Budapest, ELTE BTK. 2019. 10. p. Forrás: http://doktori.btk.elte.hu/lit/juhaszeva/odtdiss.pdf
27. A Kulturális Szakmai Szervezetek Együttműködési Fórumának közleménye. 2019. március 18. Forrás: https://mke.info.hu/wp-content/uploads/2019/03/2019-03-18-Kult_Egy_kozos_kozlemeny.pdf
28. Barátné Hajdu Ágnesnek, az MKE elnökének 2019. december 21-én kelt, a Közgyűjteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezete (KKDSZ) elnökének címzett levele. Forrás: http://kkdsz.hu/wp-content/uploads/2020/01/valaszok_szakmai_szervezetektol.docx Ehhez kapcsolódik: Nyílt levél a kulturális munkások bérhelyzetéről. KKDSZ. 2019. december 2. Forrás: http://kkdsz.hu/wp-content/uploads/2019/12/KKDSZ-ny%C3%ADlt-levele_dec_2_E.pdf
29. HAMVAY Péter: Demeter Szilárd miniszteri biztosként felel az Országos Széchényi Könyvtár költözéséért. = hvg.hu. 2019. augusztus 29. Forrás: https://hvg.hu/itthon/20190829_Szocs_Geza_oszk_demeter_szilard_hammerstein_judit_miniszteri_biztos_koltozes
30. VÉRTESY Miklós: Könyvtárosegyesületünk fél évszázada (1935–1972). = Könyvtáros, 37. évf. 1987. 3. sz. 166. p.
31. Az idejük feletti erősebb kontroll lehetőségét, magasabb fizetést és őszinte kommunikációt várnak el a jövő munkavállalói. = PwC Magyarország. 2018. november 20. Forrás: https://www.pwc.com/hu/hu/sajtoszoba/2018/evp_2018.html
32. 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=30818.376702
33. Könyvtárakat érintő jogszabályok jegyzéke (válogatott, hatályos 2019. augusztus 7-én). Összeáll. Kenyéri Katalin. Forrás: https://ki.oszk.hu/informacioszolgaltatas/hatalyos-jogszabalyok
34. A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai. Könyvtári Intézet. Forrás: https://ki.oszk.hu/informacioszolgaltatas/magyarorszagi-konyvtarak-statisztikai-adatai és Kulturális statisztika. KultStat. Kulturális Statisztikai Adatgyűjtő Rendszer. https://kultstat.oszk.hu/#/home/public
35. TÓSZEGI Zsuzsanna: Fejezetek a magyar kulturális örökség digitalizálásának történetéből – 30 éves az ARCANUM kiadó. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 66. évf. 2019. 12. sz. 694. p. Forrás: http://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/12449
36. Országos Könyvtári Rendszer Projekt. OSZK. Forrás: http://www.oszk.hu/okr-projekt
37. Portál program. A könyvtárügy stratégiája 2008–2013. Nemzeti Erőforrás Minisztérium. 2010. június 22. Forrás: http://www.nefmi.gov.hu/kultura/konyvtar/konyvtari-terulet-100622-1
38. Egyes könyvtártípusok stratégiái. OSZK Könyvtári Intézet. 2019. április 2. Forrás: https://ki.oszk.hu/hir/konyvtari-intezet/egyes-konyvartipusok-strategiai
39. Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia 2017–2025. 61 p. Forrás: https://www.kormany.hu/download/9/ac/11 000/K%C3%B6zgy%C5%B1jtem%C3%A9nyi%20Digitaliz%C3%A1si%20Strat%C3%A9gia_2017-2025.pdf
40. BARTOS Éva: A könyvtárosok jövője: a könyvtárosképzés jövője. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 53. évf. 2006. 9. sz. 408. p. Forrás: http://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/5726
41. 139/2015. (VI. 9.) Korm. rendelet a felsőoktatásban szerezhető képesítések jegyzékéről és új képesítések jegyzékbe történő felvételéről. Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=176043.372666

42. 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről. Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=158734.364604

43. KISZL Péter: Újratervezés a könyvtárosképzésben. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 62. évf. 2015. 11–12. sz. 399–414. p. Forrás: http://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/605 és KISZL Péter: Könyvtártudomány 2017-től – a katedra szemszögéből. = Könyv és Nevelés, 19. évf. 2017. 1. sz. 26–37. p. Forrás: http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/journals/ken_2017-1_online.pdf

44. „LIS is organized according to the Bologna declaration principles at three levels. The bachelor level, where field employability is paramount. The term field is here not only covering traditional institutions like archives, libraries or museums, but any document handling organization. The duration of the bachelor studies is three years. The LIS part should cover at least two terms, and students might be advised to choose other subjects supporting the LIS studies. At the master level, where field employability is still important, especially for higher level positions, but this aim should be shared with the study of items preparing for a role in education or research. The duration of the master studies is two years and should comprise a thesis taking 25 to 50 % of the time allocated. Academic institutions without programmes at the bachelor level, may establish special programmes for students with a broad or specialized academic background. A PhD in LIS should prepare doctoral students for high level teaching and research positions, but field employability should not be excluded. The duration should be limited to three years. Most of the time allocated should be used for thesis work and courses supporting it." Forrás: EUCLID guidelines for curriculum development. Forrás: http://euclid-lis.eu/wp-content/uploads/2014/03/euclid-guidelines-cur-dev.pdf

45. 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet a felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeiről, valamint a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet módosításáról. Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=196922.364718

46. Dokumentumtár. MAB. Forrás: https://www.mab.hu/dokumentumtar

47. Vö.: Lectures, Workshop Activities, Studio Time, Seminar Discussions, Guest Speakers, Critique and Feedback Sessions. Említi: CLARKE, Rachel Ivy – BELL, Steven: Transitioning from the MLS to the MLD: Integrating Design Thinking and Philosophy into Library and Information Science Education. In: Re-envisioning the MLS: Perspectives on the Future of Library and Information Science Education. Szerk. Johnna Percell – Lindsay C. Sarin – Paul T. Jaeger – John Carlo Bertot (Advances in Librarianship, Vol. 44A). Bingley, Emerald. 2018. 210. p. Forrás: https://doi.org/10.1108/S0065-28302018000044A018

48. A MAB akkreditációs elvárásai, szakmai bírálati szempontjai (SzBSz) (osztott és osztatlan) mesterképzési szak/szakirány, tanárszak indításának véleményezésében. Hatályos: 2017. január 1-től. Forrás: http://old.mab.hu/web/tir/doc/szbsz_ms3.pdf

49. A gyenge szakmai érdekérvényesítés a könyvtárosok számát is megtépázhatta. = KIT Hírlevél, 2019. március 17. Forrás: http://www.kithirlevel.hu/index.php?kh=a_gyenge_szakmai_erdekervenyesites_a_konyvtarosok_szamat_is_megtepazhatta

50. BALÁZS Sándor: Magasabb színvonalú könyvtárosképzést! = Könyvtáros, 4. évf. 1954. 4. sz. 28. p.

51. SUGÁR Józsefné: Gyakorlatiasabb könyvtárosképzést! = Könyvtáros, 4. évf. 1954. 4. sz. 29. p.

52. KOVÁCS Máté: Nemzetközi konferencia az egyetemi és főiskolai könyvtáros képzés időszerű kérdéseiről. = Könyvtáros, 8. évf. 1958. 6. sz. 403–406. p.

53. 1970, Miskolc: A könyvtáros pályakép, a képzés és továbbképzés. 1971, Szombathely: A könyvtáros-képzésről és továbbképzésről. Ld.: BÉNYEI Miklós szerk.: A Magyar Könyvtárosok Egyesületének története 1935–2009. Jubileumi kiadvány. Budapest, MKE. 2011. 499. p.

54. PERCELL, Johnna – SARIN, Lindsay C. – JAEGER Paul T. – BERTOT, John Carlo szerk.: Re-envisioning the MLS: Perspectives on the Future of Library and Information Science Education (Advances in Librarianship; 44A, 44B). Bingley, Emerald. 2018. Forrás: https://www.emerald.com/insight/publication/doi/10.1108/S0065-2830201844A és https://www.emerald.com/insight/publication/doi/10.1108/S0065-2830201844B

55. Hagyományok és kihívások VIII. – országos könyvtárszakmai rendezvény az egyetemi könyvtárban. ELTE Egyetemi Könyvtári Szolgálat. Forrás: https://konyvtar.elte.hu/hu/cikk/hagyomanyok-es-kihivasok-viii-orszagos-konyvtarszakmai-rendezveny-az-egyetemi-konyvtarban

56. Valóságos könyvtár – könyvtári valóság IV. ELTE LIS. Forrás: http://lis.elte.hu/vkkv4

57. EU-információ specializációnkat jelenleg nem indítjuk.

58. Informatikus könyvtáros BA és MA szakfelelőse: Kiszl Péter, információ- és tudásmenedzsment BA specializáció felelőse: Kiszl Péter, könyvtörténeti BA specializáció felelőse: Bibor Máté; zenei könyvtáros specializáció felelőse: Barátné Hajdu Ágnes; informatikus könyvtáros minor felelőse: Kiszl Péter;

könyvtárostanár OTAK és RTAK szakfelelőse: Barátné Hajdu Ágnes; Könyvtártudományi doktori (PhD) program vezetője: Kiszl Péter.

59. Pl.: KISZL Péter – FODOR János: The „Collage Effect" – Against Filter Bubbles: Interdisciplinary Approaches to Combating the Pitfalls of Information Technology. = Journal of Academic Librarianship, 44. évf. 2018. 6. sz. 753–761. p. [LIS: Q1, IF: 1.608] Forrás: https://doi.org/10.1016/j.acalib.2018.09.020 és KISZL Péter – RADÓ Rita – HUBAY Miklós Péter: From Divergence to Convergence in Hungarian Librarianship: Towards a Common Digital Platform. = Libri, 68. évf. 2018. 4. sz. 315–329. p. [LIS: Q2, IF: 0.553] Forrás: https://doi.org/10.1515/libri-2018-0049
60. KISZL Péter – BODA Gáborné KÖNTÖS Nelli szerk.: Valóságos könyvtár – könyvtári valóság. Könyvtár- és információtudományi tanulmányok 2016. Budapest, ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet, 2017. Forrás: https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/34590 KISZL Péter – CSÍK Tibor szerk.: Valóságos könyvtár – könyvtári valóság. Könyvtár- és információtudományi tanulmányok 2018. Budapest, ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet, 2018. Forrás: https://doi.org/10.21862/vkkv2018 és KISZL Péter – BODA Gáborné KÖNTÖS Nelli szerk.: Valóságos könyvtár – könyvtári valóság IV. Konferenciaprogram az előadások tartalmi összefoglalóival. Budapest, ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet. 2019. 47 p. http://hdl.handle.net/10831/44574
61. Alapszakok, specializációk. ELTE BTK. Forrás: https://btk.elte.hu/ba/alapszakok
62. Diszciplináris MA. ELTE BTK. Forrás: https://btk.elte.hu/ma/diszciplinaris
63. Vö.: „…nyitni a non-profit szektor más intézményei felé, illetve – a korábban sokat bírált momentumként –, a versenyszféra számára is kell képezni információs szakembereket (elnevezésükkel nem szeretnénk ehelyütt foglalkozni, ez megérne egy külön értekezést, azaz információmenedzsernek, információs tanácsadónak, információs szakértőnek, információbrókernek vagy másképp hívni a könyvtárosokat; a lényeg úgyis az elsajátított kompetenciákon, az alkalmazott készségeken áll vagy bukik). Ha a szakma széles körű értelmezését professzionális módon, a hagyományos értékek és a modern elvárások közötti egészséges egyensúly megtalálásával, de mindenekelőtt a kereslet és a kínálat optimalizálásának leképezésével végezzük, máris nem beszélhetünk túlképzésről, mivel a hallgatókat felszívják más nem könyvtári területek felé." Forrás: KISZL Péter: i. m. 2010. 8. p.
64. KISZL Péter: Pénzügyi kultúra, vállalkozásfejlesztés, képzés: a könyvtár mint a gazdasági fejlődés egyik záloga. In: Valóságos könyvtár – könyvtári valóság: Könyvtár- és információtudományi tanulmányok. 2018. Szerk. Kiszl Péter – Csík Tibor. Budapest, ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet. 2018. 91–101. p. Forrás: https://doi.org/10.21862/vkkv2018.91 és „Négyes osztályzatot sem ért el a szakma pénzügyi jártasságból, marketing ismeretekből, vezetési ismeretekből és idegen nyelvekből." Megállapítja: TÓTH Máté: A hazai felnőtt lakosság olvasási és könyvtárhasználati szokásai 2019-ben. Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek. EFOP-3.3.3-VEKOP/16-2016-00001. Az én könyvtáram. Budapest, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. 2020. 44. p. Forrás: http://www.azenkonyvtaram.hu/documents/11543/49234/Toth_Mate_Felnott_olvasas_konyvtarhasznalat.pdf/07ba9b52-f9a3-40b4-84bf-6dbff50d218f
65. SAUNDERS, Laura: Professional Perspectives on Library and Information Science Education. = The Library Quarterly, 85. évf. 2015. 4. sz. 437. p. Forrás: https://doi.org/10.1086/682735
66. Szakdolgozataink adatai megtalálhatóak az ELTE ALEPH-katalógusában: ELTE katalógus. Forrás: http://opac.elte.hu
67. Informatikus könyvtáros alapszak. ELTE BTK. Forrás: https://btk.elte.hu/dstore/document/1341/BA%20informatikus%20konyvtaros%20szakzaras%202019-tol%20felvetteknek.pdf
68. Minorok. ELTE BTK. Forrás: https://btk.elte.hu/ba/minorok
69. Könyvtártudomány mesterképzési szak. ELTE BTK. Forrás: https://btk.elte.hu/dstore/document/1019/konyvtud_MA_szakzaras_2019-tol%20felvetteknek.pdf
70. A követelményekről bővebb tájékoztatás és a szakmai gyakorlatok népszerűségéről folyamatosan aktualizált statisztika olvasható: Szakmai gyakorlatok. ELTE LIS. Forrás: http://lis.elte.hu/OKTATAS/szakgyak.html
71. Beszámoló a legutóbbi alkalomról és partnereink szakdolgozati témakínálata: Szakdolgozati témakonzultáció 2019. ELTE LIS. Forrás: http://elte-lis.blogspot.com/2019/09/szakdolgozati-temakonzultacio-2019.html és Partnereink szakdolgozati témajavaslatai. ELTE LIS. Forrás: http://elte-lis.blogspot.com/2019/09/partnereink-szakdolgozati-temajavaslatai.html
72. Doktori programunkról (információk, kurzusok; képzésünk történetéről, doktorált hallgatóink; blog-hírek) intézetünk honlapjának Oktatás menüje tájékoztat: Oktatás. ELTE LIS. Forrás: http://lis.elte.hu/OKTATAS
73. Együttműködés a közegészségügyi információs rendszer fejlesztéséért. ELTE. Forrás: https://www.elte.hu/content/egyuttmukodes-a-kozegeszsegugyi-informacios-rendszer-fejleszteseert.t.14425
74. Együttműködés az Országos Széchényi Könyvtárral. ELTE. Forrás: https://www.elte.hu/content/egyuttmukodes-az-orszagos-szechenyi-konyvtarral.t.11603

75. Közreműködés az RDA-HU munkacsoportban. ELTE LIS. Forrás: http://elte-lis.blogspot.com/2019/05/kozremukodes-az-rda-hu-munkacsoportban.html
76. Könyvtár- és információtudomány a porondon. ELTE. Forrás: https://www.elte.hu/content/konyvtar-es-informaciotudomany-a-porondon.t.6162
77. Digitalizálják a cirkuszművészet emlékeit is. ELTE. Forrás: https://www.elte.hu/content/digitalizaljak-a-cirkuszmuveszet-emlekeit-is.t.19532
78. NÉMETH Katalin: A turkológia szolgálatában. A Hazai György Könyvtár. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 66. évf. 2019. 6. sz. 348–362. p. Forrás: http://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/12311
79. A FSZEK-ELTE együttműködés tagkönyvtári aspektusai. ELTE LIS. Forrás: http://elte-lis.blogspot.com/2018/02/a-fszek-elte-egyuttmukodes-tagkonyvtari.html
80. FODOR János – KISZL Péter: Projektalapú információtechnológiai kompetenciafejlesztés: digitalizálás, hálózati tájékoztatási rendszerek létrehozása a könyvtár- és információtudományi képzésben. = Képzés és Gyakorlat, 16. évf. 2018. 2. sz. 49–64. p. Forrás: http://dx.doi.org/10.17165/TP.2018.2.3 és konkrét projektek (Hullámfürdő záróra előtt, Ódry Archívum, Neon Budapest, Könyvek Holokausztja stb.) kiindulóoldala: iNapló.hu. Forrás: http://inaplo.hu
81. KISZL Péter: Digitális bölcsészet – régi-új horizontok az interdiszciplinaritásban. = Hungarológiai Közlemények, 19. évf. 2018. 1. sz. 85–100. p. Forrás: http://hungarologiaikozlemenyek.ff.uns.ac.rs/index.php/hk/article/download/2121/2137
82. Ennek egyik eredménye a Könyvtári Figyelő hasábjain Megszólított elődök fejezetcímmel közölt korinterjúsorozat:
KISZL Péter – PATKÓSNÉ TÓTH Zsuzsanna: „Szép szellemi szolgálat ez.” Marót Miklós (1928–2006). = Könyvtári Figyelő, 26. évf. 2016. 2. sz. 231–244. p. Forrás: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00308/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2016_02_231-244.pdf
KISZL Péter – PATKÓSNÉ TÓTH Zsuzsanna: Borsa Gedeon, az ízig-vérig bibliográfus. = Könyvtári Figyelő, 26. évf. 2016. 3. sz. 362–376. p. Forrás: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00337/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2016_362-376.pdf
KISZL Péter – PATKÓSNÉ TÓTH Zsuzsanna: „A Széchényi Könyvtár nemcsak kenyeret adott nekem évtizedekig, hanem hivatást is.” Kozocsa Sándor (1904–1991). = Könyvtári Figyelő, 26. évf. 2016. 4. sz. 512–522. p. Forrás:
. http://epa.oszk.hu/00100/00143/00338/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2016_4_512-522.pdf
. KISZL Péter – PATKÓSNÉ TÓTH Zsuzsanna: „Könyvtárosnak való vagyok, ez érdekel engem.” Walleshausen Gyula (1923–2010). = Könyvtári Figyelő, 27. évf. 2017. 1. sz. 68–83. p. Forrás: https://epa.oszk.hu/00100/00143/00343/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2017_1_068-083.pdf
. KISZL Péter – PATKÓSNÉ TÓTH Zsuzsanna: „Harmonikus egységbe olvad itt a józan gyakorlatiasság, az elmélet, a tudományos kutatás és a mások kutatásának a támogatása.” Csapodi Csaba (1910–2004) és Csapodiné Gárdonyi Klára (1911–1993). = Könyvtári Figyelő, 27. évf. 2017. 2. sz. 232–250. p. Forrás:
. http://epa.oszk.hu/00100/00143/00346/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2017_2_232-250.pdf
. KISZL Péter – PATKÓSNÉ TÓTH Zsuzsanna: „Tudatosan vállalta a könyvtárosságot, s évtizedeken keresztül hűséggel szolgálta választott hivatását egyetlen munkahelyén, a Budapesti Egyetemi Könyvtárban.” Vértesy Miklós (1907–1991). = Könyvtári Figyelő, 27. évf. 2017. 4. sz. 563–573. p. Forrás: http://www.epa.hu/00100/00143/00349/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2017_04_563-573.pdf
83. Egyetemi Könyvtárért Alapítvány. ELTE Egyetemi Könyvtári Szolgálat. Forrás: https://konyvtar.elte.hu/hu/egyetemi-konyvtarert-alapitvany
84. Nyitott Napok. ELTE LIS. Forrás: http://lis.elte.hu/nyitottnapok
85. VKKV konferenciasorozat. ELTE LIS. Forrás: http://lis.elte.hu/vkkv
86. Könyvtártörténet-írásunk a Rákosi-korszakról. ELTE LIS. Forrás: http://lis.elte.hu/konferencia/konytartortenetiras2016.html
87. Legutóbb pl. az OSZK-ban: Kettős könyvbemutató március 27-én! OSZK Könyvtári Intézet. Forrás: https://ki.oszk.hu/hir/konyvtartudomanyi-szakkonyvtar/kettos-konyvbemutato-marcius-27-en
88. Megtelt a könyvtárbusz a Trefort-kertben. ELTE. Forrás: https://www.elte.hu/content/konyvtarbusz-a-trefort-kertben.t.14115
89. További események felsorolása: ELTE LIS. Forrás: http://lis.elte.hu/ESEMENYEK
90. Bővebben: ELTE LIS. Forrás: http://elte-lis.blogspot.com/search/label/vend%C3%A9gs%C3%A9gben
91. Az eddig említetteken kívül a hajózási információforrásokkal kapcsolatos kutatásainkról: KISZL Péter: A magyar nyelvű hajózási szakirodalom rekonstrukciója az Európai Unió Duna Régió Stratégiájának tükrében. = Közlekedéstudományi Szemle, 68. évf. 2018. 3. sz. 46–53. p. https://doi.org/10.24228/KTSZ.2018.3.5 és KISZL Péter: Shipping Information in Hungary – a Library-oriented Diachronic Perspective on the Past, Present and Future. = Folia Toruniensia, 19. évf. 2019. 1. sz. 49–69. p. http://dx.doi.org/10.12775/FT.2019.003 Ehhez köthetően egy ismeretterjesztő példa: A hajózási információforrásokról – Kiszl Péter

az M1 műsorában. ELTE LIS. Forrás: http://elte-lis.blogspot.com/2017/07/a-hajozasi-informacioforrasokrol-kiszl.html

92. Az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézete jelenleg hat, korszerűen felszerelt számítógépes laborral, valamint egy tanteremmel rendelkezik. 2019-ben vettük birtokba BookEye 4 könyvszkennerünket. Infrastruktúra. ELTE LIS. Forrás: http://lis.elte.hu/OKTATAS/infraindex.html és BookEye a könyvtárban. ELTE LIS. Forrás: http://elte-lis.blogspot.com/2019/05/bookeye-konyvtarban.html Előkészítés alatt áll a Forum Hungaricum Nonprofit Kft.-vel megkötendő együttműködési megállapodásunk, melynek eredményeképpen több digitalizáló berendezés mellett 2020 tavaszától egy iPad + 3D structure sensor készüléket is alkalmazhatunk az oktatásban.
93. Hiteles hely – mindenhol, mindenkinek. ELTE LIS. Forrás: http://elte-lis.blogspot.com/2019/09/hiteles-hely-mindenhol-mindenkinek.html
94. Élménybeszámoló: IFLA WLIC Wroclaw 2017. ELTE LIS. Forrás: http://elte-lis.blogspot.com/2017/10/elmenybeszamolo-ifla-wlic-wroclaw-2017.html
95. BOBCATSSS élménybeszámoló. ELTE LIS. Forrás: http://elte-lis.blogspot.com/2018/02/bobcatsss-elmenybeszamolo.html
96. Nemzeti könyvtári tanulmányi ösztöndíj. ELTE. Forrás: https://www.elte.hu/content/nemzeti-konyvtari-tanulmanyi-osztondij.t.14565
97. Felvételi statisztikák. ELTE LIS. Forrás: http://elte-lis.blogspot.com/search/label/statisztika
98. „Az Adminisztratív Adatbázisok Egyesítése (AAE) a Diplomás Pályakövetési Rendszer adatintegráción alapuló modulja, amelynek keretében a Felsőoktatási Információs Rendszerben (FIR) tárolt egyéni szintű adatokhoz kapcsolunk hozzá anonim módon más államigazgatási rendszerekben (Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő, Magyar Államkincstár, Pénzügyminisztérium és Diákhitel Központ Zrt.) tárolt tényadatokat. Ezzel lehetőségünk nyílik az egyes intézményekben, képzéseken végzett hallgatók munkaerőpiaci helyzetének (pl. munkaerőpiaci státusz, jövedelem) vizsgálatára, hatékonyan támogatva az intézményi stratégiaalkotást, a szakpolitikai döntéshozatalt és a munkaerőpiaci szereplőket is. A 2018-as kutatás alapsokaságát a 2009/10 és a 2015/16 tanévek között abszolutóriumot szerzett személyek képezik." Forrás: https://www.diplomantul.hu/adminisztrativ-adatbazisok-egyesitese
99. Diplomás Pályakövető Rendszer. Felvi.hu. Forrás: https://www.felvi.hu/felsooktatasimuhely/dpr
100. VERES Edit – HOSZNYÁK András: Létezik-e társadalomtudományi big data? = Felsőoktatási Elemzési Jelentések, 3. évf. 2019. 1. sz. Forrás: https://www.felvi.hu/pub_bin/dload/felsooktatasimuhely/Elemzesi_Jelentesek/FEJ_2019_1.pdf és HARKÁNYI Ádám Máté – HOSZNYÁK András – VERES Edit: Diplomás pályakövetés 2018. Adminisztratív adatbázisok integrációja. Gyorsjelentés. Budapest, Oktatási Hivatal. 2019. Forrás: https://www.felvi.hu/pub_bin/dload/felsooktatasimuhely/DPR/DPR_Gyorsjelentes_2018.pdf
101. A mesterképzés vonatkozásában nem közölhetünk szakmatérképet: „A szakon végzettekről jelenleg még nem rendelkezünk diplomás pályakövetési eredményekkel, vagy a végzett hallgatók alacsony létszáma miatt az eredményekből nem kapható releváns információ." Forrás: Szakmatérkép. Könyvtártudomány MA. Felvi.hu. Forrás: https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzesek/szakleirasok/!Szakleirasok/index.php/szak/234/szakmaterkep
102. A 2015–16. képzés vége tanéve szerinti BA adatok csak az ELTE esetében állnak rendelkezésre, az MA-ra vonatkozóan pedig 2013–14-re nem közölnek adatot, míg 2015–16-ra ugyancsak az ELTE-hallgatóinak statisztikája látható.
103. DPR AAE GYIK. Forrás: https://www.diplomantul.hu/storage/DPR_AAE_2018_GYIK.pdf
104. A Debreceni Református Hittudományi Egyetemen (DRHE), az ELTE Savaria Egyetemi Központjában (SEK), az Eötvös József Főiskolán (EJF), az Eszterházy Károly Egyetem (EKE) Jászberényi Campusán, a Kaposvári Egyetemen (KE) és a Nyíregyházi Egyetemen (NYE) megszűntették, illetve kivezették a kínálatból a könyvtárszakot. 2018-ban a Pannon Egyetem (PE) (https://www.mab.hu/hatarozat/reszletek?pop=12612), 2019-ben az Apor Vilmos Katolikus Főiskola (AVKF) (https://www.mab.hu/hatarozat/reszletek?pop=13965) kísérelte meg az informatikus könyvtáros alapszak indítását, a MAB mindkét esetben nem támogató döntést hozott.
105. Három tanulmány az egykori szocialista országokból: HOUŠKOVÁ, Zlata: Jak se stát knihovníkem: návod s (ne)jasnými pravidly. = ITlib, 19. évf. 2016. 1. sz. 11–15. p. Ref. Prókai Margit: Hogyan legyünk könyvtárosok. Útmutató (nem)világos szabályokkal. = Könyvtári Figyelő, 26. évf. 2016. 3. sz. 421–422. p. Forrás: https://epa.oszk.hu/00100/00143/00337/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2016_03.pdf MAZURICKIJ, Aleksandr M.: Krizis bibliotečno-informacionnogo obrazovaniâ, ili Po kom zvonit kolokol. = Naučnye i tehničeskie biblioteki, 2018. 5. sz. 14–23. p. Ref. Viszocsekné Péteri Éva: A könyvtáros-informatikusi képzés válsága, avagy Akiért a harang szól. = Könyvtári Figyelő, 29. évf. 2019. 1. sz. 138–139. p. Forrás: https://epa.oszk.hu/00100/00143/00355/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2019_01.pdf és LICHNEROVÁ, Lucia – HRDINÁKOVÁ, Ľudmila: Výzvy a bariéry vzdelávania v odbore knižnično-informačné štúdiá : z pohľadu Katedry knižničnej a informačnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity

Komenského v Bratislave. = Knižnica, 20. évf. 2019. 1. sz. 21–33. p. Ref. Prókai Margit: A könyvtár- és információtudományi képzések kihívásai és korlátai – a pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Kar Könyvtár- és információtudományi Tanszékének szemszögéből. = Könyvtári Figyelő, 29. évf. 2019. 4. sz. 633–634. p.

106. Pl.: AUDUNSON, Ragnar A.: Library and Information Science Education – Discipline Profession, Vocation? = Journal of Education for Library and Information Science, 48. évf. 2007. 2. sz. 94–107. p. Forrás: https://www.jstor.org/stable/40323811 és WYMAN, Andrea – IMAMVERDIYEV, Mushvig: Global Trends and Transformations in Library Science Education. = Information and Learning Sciences, 119. évf. 2018. 3–4. sz. 215–225. p. Forrás: https://doi.org/10.1108/ILS-11-2017-0110 Itt említjük még: Whitepaper: The Value of American Library Association-Accredited Master's Programs. American Library Association, 2016. szeptember 1. Forrás: http://www.ala.org/educationcareers/value és Building Strong LIS Education: A Call to Global and Local Action: An IFLA BSLISE Working Group White Paper. University of Cape Town Libraries, 2018. augusztus 29. Forrás: http://dx.doi.org/10.15641/0-7992-2542-6

107. Megjelent a rendelet: nem kötelező a nyelvvizsga a felsőoktatási felvételihez. Magyarország Kormánya. 2019. november 15. https://www.kormany.hu/hu/innovacios-es-technologiai-miniszterium/tudas-es-innovacio-menedzsmentert-felelos-allamtitkarsag/hirek/megjelent-a-rendelet-nem-kotelezo-a-nyelvvizsga-a-felsooktatasi-felvetelihez

108. Ld.: KOZMÁNÉ Sike Emese: Könyvtárosok a változás viharában. A könyvtároshivatás változásai, könyvtárosi jövőkép. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 10. évf. 2001. 6. sz. 36–47. p. Forrás: http://epa.oszk.hu/01300/01367/00018/pdf/05valtozas.pdf; NAGY Dóra: Milyenek a könyvtárosok? = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 14. évf. 2005. 9. sz. 9–18. p. Forrás: http://epa.oszk.hu/01300/01367/00069/pdf/02konyvtarosok.pdf és HAJDU Krisztián – CZEGLÉDI László: Könyvtáros sztereotípiák megjelenése napjainkban. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 28. évf. 2019. 8. sz. 4–16. p. Az 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről 1. számú melléklet) szerint „a könyvtáros felsőfokú szakirányú végzettséggel rendelkező szakember" (http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=30818.255767), így elgondolkodtató adalék önképünkhöz Az én könyvtáram projekt hírszövege: „Folyamatosan felmerült igényekre reagálva sikerült elérhetővé tenni a középfokú könyvtáros végzettséggel rendelkezőknek is ‚A könyvtárosok szerepe a tanulást támogató könyvtári szolgáltatások megvalósításában' c. blended képzést." Forrás: Már középfokú könyvtáros végzettséggel is lehet jelentkezni az ingyenes képzésre. Az én könyvtáram. 2018. december 31. Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=30818.376702

109. A hajdani könyvtáros pálya vonzóbbá tétele stratégiai bizottságról bővebben: BARTOS Éva – HANGODI Ágnes: Kötelékben a könyvtárosokért. Bényei Miklós és a Könyvtári Intézet közös erőfeszítései. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 22. évf. 2013. 2. sz. 25–29. p. Forrás: http://epa.oszk.hu/01300/01367/00210/pdf/EPA01367_3K_2013_02_24-35.pdf; Érdemes lenne a németországi Bibliothek & Information Deutschland (BID) mintájára felélesztení a kezdeményezést: SCHLEIHAGEN, Barbara: Wie gewinnen wir neues Personal für veränderte Bibliotheken? Die BID AG Personalgewinnung hat ihre Arbeit aufgenommen. = BuB, 70. évf. 2018. 8–9. sz. 470–473. p. Ref. Murányi Lajos. Könyvtári Figyelő, 29. évf. 2019. 1. sz. 170–171. p. Forrás: https://epa.oszk.hu/00100/00143/00355/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2019_01.pdf

110. A XIX. Országos Neveléstudományi Konferencián számos előadás foglalkozott a lemorzsolódással: Szerk. VARGA Aranka – ANDL Helga – MOLNÁR-KOVÁCS Zsófia : Neveléstudomány – horizontok és dialógusok. Absztraktkötet. XIX. Országos Neveléstudományi Konferencia. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet. Pécs, 2019. november 7–9. MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság – PTE BTK Neveléstudományi Intézet, Pécs. 2019. Forrás: http://nevtud.btk.pte.hu/sites/nevtud.btk.pte.hu/files/files/onk2019_absztraktkotet.pdf

111. Az ELTE BTK lemorzsolódás elleni HELP programja (Hallgató eredményességet elősegítő program) tanulástámogatással és tanácsadással is segítséget nyújt, szakmentori hálózatot tart fenn. HELP. ELTE BTK. Forrás: https://www.btk.elte.hu/help. Emellett az ELTE Speciális Hallgatói Ügyeket Támogató Irodája (SHÜTI) a speciális szükségletű hallgatókat támogatja annak érdekében, hogy egyenlő hozzáféréssel, akadálymentes módon tudják egyetemi tanulmányaikat elvégezni. SHÜTI. ELTE. Forrás: https://www.elte.hu/eselyegyenloseg/shuti

112. Gyorstájékoztató. Keresetek, 2019. január–október. = KSH. 2020. január 6. Forrás: http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/ker/ker1910.html

113. A DPR AAE adatok szerint: az informatikus könyvtáros BA-n 2015/2016. tanévben végzettek közül 2017-ben 45,16% a közszférában, 45,16% a versenyszférában, 6,45% egyéb munkahelyen és 3,23% a non-profit szektorban dolgozott. Forrás: AAE. Diplomán túl. Forrás: https://www.diplomantul.hu/adminisztrativ-adatbazisok-egyesitese Ez nem csak magyar sajátosság, ld. pl.: FRASER-ARNOTT, Melissa A: Librarians Outside of Libraries: The Experiences of Library and Information Science Graduates Working Outside of

Libraries. = Libri, 65. évf. 2015. 4. sz. 301–307. p. Forrás: https://doi.org/10.1515/libri-2015-0099

114. Eszenyiné 2015 elején így fogalmazott: „Amennyiben nem sikerül lépéseket tennünk annak érdekében, hogy emelkedjen a szakra jelentkezők és az oda felvettek száma, rövid időn belül komoly gondot jelent majd a szakember utánpótlás. Az ismertetett életkori adatok szerint az évi 250–300 frissen végzett könyvtáros szakember iránti igény pusztán a könyvtári területről is nagy biztonsággal előre jelezhető. A pályakövetés adatai szerint az informatikus könyvtáros végzettségű szakemberek elhelyezkedési esélyei viszonylag jók, gyakran a könyvtári területen kívül eső munkakörökben is sikerrel helyezkednek el. A könyvtárostanárok iránti igény is folyamatos az iskolák részéről. Ezt támasztják alá például a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal Közigállás (kozigallas.gov.hu) állásportáljának hirdetései is. Ahogyan azt már korábban is jeleztem, a tanárképzés nem válthatja ki az informatikus könyvtáros alapképzést és mesterképzést, mint ahogyan ez a három szak képzési és kimeneti követelményeiből egyértelműen következik is." Forrás: ESZENYINÉ BORBÉLY Mária: A tanulás szerepe az életpálya-építés során: az iskolarendszerű képzés. = Könyvtári Figyelő, 25. évf. 2015. 1. sz. 16. p. Forrás: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00092/pdf/EPA000143_konyvtari_figyelo_2015_1_008-045.pdf és ld. még: POÓR József – JUHÁSZ Tímea – HÁMORI Tamás – KARÁCSONY Péter – MACHOVA Renata – CSAPÓ Ildikó: A munkaerőhiány néhány kérdése a közép-magyarországi régióban – empirikus vizsgálat alapján. = Metszetek, 7. évf. 2018. 4. sz. 7–23. p. Forrás: http://dx.doi.org/10.18392/metsz/2018/4/1

115. Az ELTE DPR online felmérés szerint 2019 tavaszán a válaszadók 48,4%-a dolgozik tanulmányaival párhuzamosan, közel felük (42,69%) állandó jellegű és határozatlan időtartamú munkaviszonyban. Ld.: Beszámoló az Eötvös Loránd Tudományegyetem 2019. évi online hallgatói felméréséről. 2019. október 14. 6. p. Forrás: https://www.elte.hu/dstore/document/3914/7_Besz%C3%A1mol%C3%B3%20az%20ELTE%202019.%20%C3%A9vi%20online%20hallgat%C3%B3i%20felm%C3%A9r%C3%A9sr%C5%91l_jav.pdf és ELTE DPR beszámolói. Forrás: https://www.elte.hu/dpr/beszamolok?m=356 (egyetemi hálózaton)

116. Beszámoló az Eötvös Loránd Tudományegyetem diplomás pályakövetési rendszer 2019. évi online felméréséről a 2014-ben és 2018-ban végzettek körében. 2019. október 14. 5–6. p. Forrás: https://www.elte.hu/dstore/document/3915/8_2019.%20%C3%A9vi%20v%C3%A9gzett%20DPR%20felm%C3%A9r%C3%A9s%20besz%C3%A1mol%C3%B3_Szen%C3%A1tus%20r%C3%A9sz%C3%A9re.pdf (egyetemi hálózaton)

117. 389/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet a felsőoktatási intézmények alaptevékenységének finanszírozásáról Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=199004.368727 Pl. az informatika képzési terület költségkeretei: BA: 360.000–650.000 Ft/fő/év és MA: 650.000–1.000.000 Ft/fő/év.

118. Vö.: 21 pont A XXI. századi bölcsészképzésért. HÖOK. Forrás: https://hook.hu/hu/felsooktatas/21-pont-a-xxi-szazadi-bolcseszkepzesert

119. „A támogatási idő számítási algoritmusának eredményeit a hallgató egy részletes riport formájában elérheti a Magyarország.hu portálon ügyfélkapus hozzáféréssel, hogy a FIR az intézmények által bejelentett adatok alapján mekkora támogatási idő felhasználást számított ki (https://ugyintezes.magyarorszag.hu/szolgaltatasok/fir.html). Ennek érdekében valamelyik okmányirodában személyesen szükséges regisztrálni az Ügyfélkapu szolgáltatásra." Forrás: Hallgatói útmutató. A támogatott félévek számításának alapjai a FIR-ben. 3. p. Forrás: http://www.felvi.hu/pub_bin/dload/felsooktatasimuhely/FIR_fuzet_06_Tamido_szamitas_HLG_20150131.pdf 12 állami ösztöndíjjal támogatott félév áll rendelkezésére a hallgatónak. 2006 előtt végzettek esetében – amennyiben nem merült fel költségtérítés fizetése a diplomaszerzésig – 7 félév „elhasználását" vélelmezi a rendszer, így a speciális esetektől eltekintve rendszerint még 5 félév áll az érdeklődők rendelkezésére, ami elegendő a mesterszak (4 félév nappali és levelező tagozaton egyaránt) elvégzéséhez, de egy híján az alapszakhoz (6 félév) is.

120. Az OSZK 2017-ben kiírt előremutató pályázatát további nem követte, illetve más kezdeményezésekről nem tudunk. Nemzeti könyvtári tanulmányi ösztöndíj. ELTE LIS. http://elte-lis.blogspot.com/2017/07/nemzeti-konyvtari-tanulmanyi-osztondij.html

121. „A honorácior státusz karunk legtehetségesebb hallgatóinak, minden képzési formában (BA, MA, osztatlan tanári szak) lehetőséget biztosít arra, hogy 50 kredit értékben egy plusz minort, szakirányt vagy adott tanulmányi érdeklődést, avagy kutatási területet szem előtt tartva, egy megalapozottan összeválogatott tanegységlistát, kötelező szakos tanulmányai mellett, megfelelő tanulmányi átlag szinten tartása mellett térítésmentesen elvégezhessen." Forrás: Pályázati kiírás honorácior státusz elnyeréséhez. 2019–2020. ősz. ELTE BTK HÖK. Forrás: https://btkhok.elte.hu/wp-content/uploads/2019/09/honor%C3%A1cior_ki%C3%ADr%C3%A1s2019-20%C5%91sz.pdf

122. Részismereti képzések. ELTE BTK. Forrás: https://btk.elte.hu/reszismereti-kepzesek

123. A felsőfokú képzés megfeszített munkát végez a hallgatók pályán tartása érdekében, hiszen az oktató gyakran ilyen kijelentésekkel is szembesül: „… a könyvtárak helyzete számomra kilátástalan. Nem látok jövőképet magam előtt. … Ezt a bódét már csak a könyvtáros kollégák tartják össze

kívülről, belülről. Már se szög, se kötőanyag…" – részlet egy mesterszakos fiatal hallgató 2018-ban írt dolgozatából.

124. Ezt támasztja alá, hogy a képzést végző tanszékek, illetve intézetek bölcsészettudományi (ELTE, PTE, SZTE) vagy informatikai (DE, EKE) fakultásokon működnek.

125. FRASER-ARNOTT, Melissa: The Value of the MLS or MLIS Degree: Transferable Skills Identified by LIS Graduates in Non-library roles. = The Bottom Line, 29. évf. 2016. 3. sz. 129–141. p. Forrás: https://doi.org/10.1108/BL-03-2016-0015 és FRASER-ARNOTT, Melissa: Personalizing Professionalism: The Professional Identity Experiences of LIS Graduates in Non-library Roles. = Journal of Librarianship and Information Science, 51. évf. 2019. 2. sz. 431–439. p. Forrás: https://doi.org/10.1177/0961000617709062

126. POLACEK, Kelly Myer – ROY, Loriene – HALLMARK, Elizabeth: Cool Jobs: Expanding the Place of the Library Instruction Curriculum to Assist Graduates in Preparing Students for Atypical Work Environments. = Reference & User Services Quarterly, 55. évf. 2015. 1. sz. 25–29. p. Forrás: https://journals.ala.org/index.php/rusq/article/viewFile/5795/7264

127. Egyik korai példáját írja le Rózsa György az információs tisztviselő fogalmán keresztül: RÓZSA György: Társadalomtudományok és információ. = Magyar Tudomány, 79. évf. 1972. 3. sz. 145–149. p. Forrás: http://real-j.mtak.hu/126/1/MATUD_1972.pdf

128. KISZL Péter: Digitális bölcsészet a könyvtár- és információtudományban. 5. rész. Felsőoktatási szinergiák. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 66. évf. 2019. 3. sz. 134–148. p. Forrás: http://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/11104

129. Könyvtörténeti intézetet alapítanának Egerben. = HEOL. 2019. április 8. Forrás: https://www.heol.hu/kozelet/helyi-kozelet/konyvtorteneti-intezetet-alapitananak-egerben-1637467/?fbclid=IwAR0HzPdRuF7OFssqgFMaEXqB0iiKtZ0y2FRKijtzlRVYMsO8mVXqbg5taa0

130. A 61. évfolyamába lépett Journal of Education for Library and Information Science ennek ékes bizonyítéka. Forrás: https://www.utpjournals.press/loi/jelis

131. MICHALAK, Russell – RYSAVY, Monica D. T. – DAWES, Trevor A.: What Degree is Necessary to Lead? ARL Directors' Perceptions. = College & Research Libraries, 80. évf. 2019. 6. sz. 752–765. p. Forrás: https://doi.org/10.5860/crl.80.6.752 Vö.: „…a felsőoktatási könyvtárak emberi erőforrás utánpótlása széles bázison kell, hogy alapuljon. Megállapítható, hogy a fent vázolt feladatrendszerben az egyszakos könyvtáros és informatikus- könyvtáros képzés nem képes a felsőoktatási könyvtárak munkaerő-igényét sem mennyiségileg, sem minőségileg kielégíteni. Egyre nagyobb arányban szükséges különféle tudományterületi ismeretekkel és a könyvtárakban eddig nem ismert kompetenciákkal rendelkező munkatársak alkalmazása, innovatív feladatmegoldó teamek építése. Ez a jelen munkaerőpiaci körülményei között nem szorítható közgyűjteményi életpálya-modell keretei közé." Forrás: Nagy Zsuzsanna, az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma elnöke Ramháb Máriának, az Informatikai és Könyvtári Szövetség elnökének 2019. május 3-án írt levele. Forrás: http://ekk.org.hu/sites/default/files/EKK_IKSZ_kilepes.pdf

132. ARANY János: Őszikék. Forrás: https://mek.oszk.hu/00500/00596/html/ciklus/28.html

133. Idézi: VÉRTESY Miklós: Könyvtárosegyesületünk fél évszázada (1972–1986). = Könyvtáros, 37. évf. 1987. 4. sz. 230. p.

134. HAJNAL WARD Judit: Nyitott könyvtár. Budapest, Kalligram Kiadó. 2015. 102. p.

Beérkezett: 2020. január 27.